

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A Debreceni Protestáns Lap
könyvnyomdája Debrecen,
Nyomtató-utca 9. sz. A hova a
lap szétküldésére vonatkozó fel-
szólamlások küldendők. Minden-
nemű nyomdai munkákat felvál-
lalunk és jutányos áron végeztünk.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél íven.
Előfizetési ár: egész évre 12 korona, félévre 6 korona.
Hirdetések jutányos áron közöltetnek.
E g y e s z á m á r a 3 0 f i l l é r.

A szerkesztőség és kiadóhivatal
Debrecen, Nyomtató-utca 9. sz.
A hova a lap szellemi és anyagi
ügyeire vonatkozó összes közle-
mények, kéziratok, előfizetési
és hirdetési díjak küldendők

Lekaszálták már a rétet . . .

Lekaszálták már a rétet s a hervadó virágok illata lebeg a levegőben. A szénaforgatók vidám éneklése hallik a ligeteken. A sűrű rudasok egymásután sorakoznak és kisebb nagyobb vonatok feketéllenek a zöld mezőben.

Temetésre szól az ének és a hervadó virágok, fonnyadó koszorúk illatával van telve a levegő. A diákok éneklése hangzik a temetőben, melyben kisebb nagyobb sírok fekszenek egymás mellett s bús fekete fejfák sötéllenek a zöld mezőben.

Ritkán estek olyan sűrű rendek mint az idén. És ritkán hallottunk annyi meglepő halál hírt, mint napjainkban.

Ritkán és mégsem értjük meg a hervadó füvek és virágok beszédét és nem fordítjuk hasznunkra a szomorú halál bús tanúságait.

Az ember élete a fűhöz hasonló. Ezt éneklé a királyi zsoldáros. Ezt hirdetik a harangok, ezt beszélnek a lekaszált rétek, a megszáradott füvek.

És azt, hogy nekünk is lekell majd egyszer egymás után feküdni a sírba, ha a nagy kaszás ideje és az élet végső határa számunkra elérkezik.

Sőt még előbb is, mielőtt az életet és magunkat kiélhettük volna. Le kell feküdni, mert lefektetnek a szenvedések és lenyomnak a megáradott vizek.

Mint zúg, mint süvölt a zivatar! Zug és ledönti a vetéseket. Mint zúg és süvölt a szenvedések szele! Zúg és leveri az erőket.

És ömlik a zápor és nőnek a vizek, melyek megrohasztják a kész rendeket és eliszapolják a réteket. És ömlik a könnyek zápora és nőnek a nyomorúság árvizei és elborítják a lelkeket.

Állj erősen férfi a zivatarban és a fönkrement aratás felett elnem csüggedve a jövő reményével vigasztalódj. Állj erősen férfi a zivatarban és elhibázott törekvéseid romja felett új célokra acélozd lelkedet s nyujts kezét annak, a ki hitét veszítve csüggedten áll. Mutass a lekaszált rétre, melyen új pázsitot nevel a tenyészet s melynek virágai újra kihajtanak. Hát a sírból, melybe önként dőlünk, a küzdelemből, melyet elvesztettünk, hajt e ki új élet? Nem hajt csak a Megváltó sírjából, nem kél csak az ő halálos küzdelmeiből. De hiszen abban fekszem s abban ve-rejtékezve hallom a kaszának suhogását és érzem a temetőnek, a száradó füveknek illatát.

Lekaszálták már a rétet.

Egyenlőség, viszonyosság.

II.

Baksay azt hiszi, hogy a Kossuth-nóta valami régi magyar induló visszhangja. Nagyon meglehet. Épen úgy mint a Rákóczi-féle „Recrudescunt” is százados érzést fejez ki. A sebek kiujulása nálunk egyenesen a magyarság életéhez tartozik s kinek lennének több sebeik mint épen nekünk magyar kálvinistáknak?

Nem elég, hogy az állam saját hivatalnokait és alkalmazottait hátrányunkra előnyökben részesíti, hanem még ezenkívül a többi felekezeteket is elébünk helyezi.

48 óta nem lehet államvallás; nincs jogilag és van tényleg.

Azért is mert az uralkodó vallása a róm. kath. Azért is mert az állam a maga ünnepélyei alkalmával a róm. kath. egyházi szertartásokkal él. A király midőn állami aktushoz kezd misét hallgat, de ezt hallgatják vele a rendek is. A koronázás szertartása egyenesen pápista szertartás, de katolikus jellegű az egyetlen állami ünnep is. A főrendiházba csak a mi püspökeink nem jutottak beteljes számmal és a katonaságnál is még mindig a kath. egyház dominál. Hát az állami iskolák? Ezek minden pápista ünnepet megünnepelnek, míg a mi Nagypéntekünk áhitatát minden műveletlen ember megzavarhatja. S ezt teszik az állami üzemek gyári s más vállalatok is rendre.

Ha igaz az, hogy a valláseggyenlőség elve törvénybe iktatott s hogy az állam az egyenlőség elvén épül, mindezeknek a visszaéléseknek valahára meg kell szünniök és az 1848-iki elveknek e téren is meg kell valósulniök.

Az államnak ünnepélyeinél vagy minden bevett felekezet segédletét fel kell használnia, vagy az ünnepély színhelyén lévő egyházakat legalább, vagy egyiket se.

Az államnak nem szabad felekezeti ünnepet állami ünneppé kényszeríteni, hanem csak a legfőbb ünnepek munkaszüneti jellegét biztosítani.

Franciaországban most szünt meg a híres Napoleon féle concordátum. Siratja legjobban a nagy kath. egyház. De a concordátum szerint a vasárnapon kívül csak a sátoros ünnepek megünnepelését garantírozta az állam és a híres Urnapját is csak a templomok falain belől engedélyezte mindenütt, a hol más felekezetűeknek is voltak egyházaik. Itt pedig még Debrecenben is elzárják az utcákat miatta, annyira, hogy a múlt években az egyházi közgyűlésre menő ref. püspököt is feltartóztatták s a kereskedőket és a nagyközönséget ma is korlátozzák s a ref. val-

lású katonákat is ez ünnepen való oktalan lövöldözésre és segédletre állandóan kirendelik.

Sem az állam érdekében, sem a felekezeti viszonyosság és valláseggyenlőség szempontjából ezt tovább tűrni nem lehet. Ha nem lehet, úgy változtatni kell rajta.

Mi nálunk még a hideglelés is harmadnapos és a haladásnál még ma sem értünk oda, hová a franciák a concordátummal. Ott kell hát kezdenünk, a hol az kezdte száz és egynehány évvel azelőtt.

A mi nagyjainknak; zsinatnak, konventnek, közös bizottságnak s mindnyájunknak felekezeti külömbőség nélkül az a kötelességünk, hogy minden keserőséget lehetetlenné tegyünk, minden régi sebet megorvosoljunk, minden valláseggyenlőségellenes szokást megszüntessünk s ezt teszük e sérelmek feltárásával is.

Nem azért, hogy mint Antonius bosszura hívjunk, hanem, hogy békeséget szerezzünk. E békeségnek alapja az egyenlőség, méltányosság minden felekezet részére.

Ez alapon követeljük azt is, hogy államhivatalnokot is lehetőleg az illető helyen vagy vidéken többségben levő magyar egyházak felekezetének tekintetbe vételével kell kinevezni. Tehát Debrecenbe, Szatmárra kálvinistát és Esztergomba vagy Kalocsára pápistát.

Ez alapon követeljük, hogy egyedül a keresztényiség főbb ünnepei legyenek állami szünnapok s hogy minden az egyenlőségen túl menő kedvezmény vagy a külön felekezeti gyakorlat (minők p. o. a kóser mészárszék tartás és felekezeti állatvágatási jog) megszüntetessék.

Mindezzel azonban a valláseggyenlőség és viszonyosságot illető sérelmeknek csak egy része lesz orvosolva. Az a rész, a mely nem esik a tulajdonképeni *anyagi előny* nyújtás fogalma alá. Azok a sérelmek, a melyek az egyenlőtlen anyagi előnynyújtásból származnak s nem csak az 1848. XX. t.-c., hanem az 1868. LIII. t.-c. ellenére történnek, még azonfelül is fentmaradnak.

Ezeket a sérelmeket a kongruával és az egyházi adófizetők állami adó 10%-án felüli terhének az elengedésével kívánunk segíteni.

De ez a segedelem nem felel meg sem az 1848. XX. t.-c. sem az 1868. LIII. követelményeinek. Az egyenlő elbánás a lelkészekkel szemben azt követeli, hogy minden lelkész számára szabassék meg tisztességes átalány; a családok részére külön megfelelő pótlék esetlegesen a gyermekek után is.

Az egyházak egyházmegyék és kerületek választott hivatalnokának és méltóságosainak nálunk, az állam és a pápa kinevezettjeinek a róm. katolikusoknál adassék ismét egyenlő javadalom.

Tehát a mi püspökeinknek szintugy mint a róm. kath. püspököknek egyforma fizetés.

De még ez is csak az egyik oldal. A másik oldal a *hívek egyenlő teherviselése*. És itt nem elég az, hogy a mi híveinknek terhe az államadó 10%-án felül levétessék, hanem azt is kell követelni, hogy a más felekezetűek egyházi terhe az államadó 10%-ig rendszeresítették. Mind ez adókat pedig az állam szedje és kezelje, mely az egyházak összes egyházi és iskolai terheit viseli.

Ez tehát az 1848. XX. teljes végrehajtása és az egyházi javak államivá tétele lenne.

Ugy hallik, hogy ilyen radikális megoldásra a mi vezetőink se kaphatók, ők se akarnák ezt a teljes államositást. De akarja a közvélemény és elvileg nem lehet más álláspontot elfoglalni senkinek. A ki egyenlőséget és viszonyosságot követel, a ki a mi sebeinket orvosolni akarja, annak, ha még időnkint kevesebbel is beérni hajlandó, az elvi alapot kell hagsulyoznia. Így még a mostani helyzet fentartásával is lehetne valami eredményt elérni, olyan formán hogy az egyházi javak jövedelme a különböző felekezetek között *magyarságuk arányában* megosztassék és a vallás és tanulmányi alap ezután a prot. egyházak számára is ugyan ezen arány szerint rendelkezésre álljon.

A magyarság arányában, a magyarság érdekében; ennek kellene mindenütt irányadónak lenni nem az egy exclusiv faji politika, hanem a közjólét, az állam alkotó lakosok és az állam létérdekeinek szempontjából.

Most még mindig a nemzetiségek kulturális emelése a mi államférfiaink vesszőparipája, még mindig többségben az az irány, mely a centrifugális elemeknek kedvez. Nagy javadalmakkal látja el az államilag megbízhatatlan nemzeti klérust s e birtokokat magyarság ellenes törekvések gócpontjaivá teszi. Az áltamadóból tart fent püspökséget és papképezdét, melyben magyar ellenes elemek nevelkednek. Az alföldet pedig és az ottani magyarságot magára hagyja. De ez a kérdés sokkal fontosabb, sem hogy ilyen röviden lehetne vele elbánni.

Kifejtését azért a következő alkalommal fogom megkísérteni.

Aggasztó tünetek.

Gyakran olvassuk és halljuk napjainkban, hogy a politikai élet terén beállt nagy fordulat egyik következménye a klerikális hullámok előnyomulása és a protestánsizmus visszaszorítása létszen. Hallunk vészkiáltásokat, melyek már

már a börtönt és gályát jósolják a protestáns papság részére. Az ilyen tulzó rémlátások felett egy szánó mosolylyal napirendre térünk, de azt nem tagadhatjuk el, hogy az időnek különös jelei kezdenek előttünk feltűnedezni.

Látjuk, hogy a klerikalizmus és ultramontanizmus napról-napra mind gyakrabban ismételteti a farkas és bárány meséjét. Szivertépőleg panaszkodik a farkas, hogy az eretnek bárány zavargatja az ő hatalmas patakjának hullámain. Már Bocskaynak és a bécsi békekötésnek háromszázados emlékünnepeye sem mulhatott el a nélkül, hogy egyes hecckáplánok, nemcsak a sajtóban, de református egyházi előjárókhöz intézett egyenes feljelentésekben is, ne panaszkodtak volna a miatt, hogy az emlékünnepeye szónokai „a pápát, püspököket, az apostoli királyt, az egész r. katolikus vallást sértegették és gyalázták.” Ez szerintök protestáns türelmetlenség; az pedig, hogy ők léptenyomon eretnekeznek és a pokolra száznak bennünket: római katolikus türelmesség! *Difficile est satyram non scribere!*

Feltűnő jelenségnek tartjuk azt is, hogy a protestáns papok és püspökök, szándékosan-é vagy csak véletenségből, most nem keresem, a legegyszerűbb mellőztetésben részesülnek oly helyeken és alkalmakkor, a hol és amikor nekik nemcsak az illendőség, nemcsak a szokás, de egyenes a dolog természete szerint okvetlenül képviselve kellene lenniök.

Nemrégén gróf Apponyi Albert, mint már vallás és közoktatásügyi miniszter, egy értekezletet, vagy ugynevezett anketett tartott az 1848: XX. törvénycikk végrehajtási módozatainak megbeszélése végett. Ott volt a két protestáns egyháznak számos világi dignitáriusa, főgondnoka és vezérembere, de a püspökök közül egyetlen egy sem!

A főrendiház legközelebbi alakulása alkalomával, csupa kíváncsiságból, átolvastam az összes bizottságok tagjainak névsorát. Hogy a r. katolikus egyesült és nem egyesült görög főpapok feles számmal ott szerepelnek a bizottságokban, arról ne is szóljunk; az is tény, hogy a két protestáns egyház részéről a főrendiházban ülő világi főtisztviselők szintén meg-tiszteltettek egy vagy két bizottsági tagsággal, de a három református és három evangélikus püspök részére, még a kérvényi vagy a napló-bíráló bizottságban sem jutott egyetlen szerény helyecske sem. Vajjon, nem különös jele-é ez az időknak?

De az is igen különös jele az időknak, a mi legközelebb a testvér ágostai hitvallású evangélikus egyházban merült fel. Egyik fő-

gimnáziumuk igazgatójává, egy református valóságos rendes tanárt választottak meg saját kartársai. Lett erre nagy fejszóválás, majd tiltakozás és megbotránkozás az evangélikus körökben és lapokban. Az igazgató hivatalból tagja az egyházmegyei, kerületi és esetleg az egyetemes gyűléseknek; már pedig a gyűlési tagság első feltétele az egyházhoz való tartozás; ergo református ember evangélikus egyházi gyűlések tagja, ennél fogva evangélikus tanintézet igazgatója nem lehet.*

Az illetékes evang. körök ilyen felfogását nem csak különösnek, de sajnálatosnak is kell nyilvánítanom. Avagy nem tudnák-e azt, hogy Debrecenben és Sárospatakon nem csak a múltban, de a jelenben is, működő ág. hitv. evang. tanárok, de nem is egyszer, de mindannyiszor, a mikor csak a sor reájuk került vagy pedig néha soron kívül is, igazgató tanácsosokká, igazgatókká, és így az igazgatótanács és a kerületi közgyűlés alkotó tagjává lettek, a nélkül, hogy ebbeli illetékességök vagy jogszolgáltatások ellen, református részről egyetlen kifogás vagy felszólalás történt volna. Sőt arra is jól emlékezünk, hogy az egyetlen ágostai hitv. evang. jogakadémiának, éveken át egy kiváló református tanár volt nemcsak szemefénye és büszkesége, de egyúttal dékánja is s mint ilyen a kerületi és egyetemes gyűlések alkotó tagja. Ez ellen az evang. testvérek részéről sem történt akkor semmi kifogás vagy felszólalás; vajjon mi ok indíthatta most őket arra, hogy egy teljesen analog eset ellen a leghevesebben tiltakozzanak!

Nem gondolják-e evangélikus testvéreink, hogy ez a sajnálatos és különös eljárást, a legtermészetesebben visszahatást szülhet a reformátusok köreiből; megzavarhatja a tanári karokban a két testvér egyház tagjai között eddig sértetlen fenállott békés összhangot; sőt távolabbi fejleményben és hatásban arra nézve is aggodalmat kelthet bennünk, vajjon érdemes és tanácsos-e református egyháznak, a különösen evang. testvéreinktől kívánt és sürgetett közös protestáns theologiai fakultás, sőt egyetem érdekében lelkesedni, áldozni és munkálkodni!

Legyünk azért, kedves evangélikus atyánkfiai, ne csak névvel, ne csak szóval, de a valóságban is testvérek, mert ha egymást sem tudjuk szeretettel méltányolni akkor nagyon könnyű lesz a közös ellenség diadala.

Reformatus Veridicus.

* Ez a kinos ügy egyelőre azzal végződött, hogy az illető vallást változtatott és evangélikussá lett. Szerk.

A debreceni református Kollégium története adattári alakban.

(74. Folytatás.)

A VIII-ik iskolai törvény előkészítése és előzményei.

A felelős minisztérium egyik első rangú ténykedéséhez látott a tanügy országos és alkotmányos rendezésében, hogy a 18 évi alkotmánytalan korszakban keletkezett állapotok törvényes úton s a magyar állam szempontjából kellő változtatást, alakítást és megszüldülést nyerjenek.

A vallás és közoktatásügyi minisztérium és az egyházkerület közti érintkezések sorozata megkezdődött. Legelőbb is a nálunk visszaállított *jogakadémia*, mint állami kihatású intézmény, ügye került fel. A közoktatási minisztérium 1869. jan. 18. (10. 390. sz. a.) leiratában tudatja a püspökökkel, hogy „a vallási egyenlőség elvéből folyólag” Debrecenben is szándékozik „*birói államvizsgálati bizottmányt*” állítani, s abba két jogtanár ajánlására a t.-kar felhivatik. A kar Buzás és Kallós tanárokat ajánlotta, s betegség vagy más gátló körülmények esetében helyettesítőül Kovács Ferenczet. (Tk. jk. 1868/9. 282. 1. p.)

Az első debreceni *birói államvizsga* tartatott 1869. július 22-én, bizottmányi elnök Sárvári Ferencz törvényszéki elnök, vizsgálati biztosok Kallós Lajos, Buzás Pál és Dr. Kola János valának; első vizsgatevő Konrád Sámuel; 1873. július 23-ig 80-an tettek ily vizsgálatot. Megvan a vizsgálati jegyzőkönyv az eredeti aláírásokkal 1876. jan. 29-ig; úgy szinte a főiskolai levéltárban megőrizve viasz lenyomatra szolgáló nagy kerek érepecsétnyomója, Magyarország címerével, „Debreceni birói államvizsgálati bizottmány” körirattal év nélkül.

A közoktatási minister Trefort Ágoston 1875. jun. 2. (12.690. sz. a.) leiratában tudatta, hogy az államvizsgálatok újra szervezése következtében a birói államvizsgálati bizottság működése jelen tanév végével *megszűnik* s az 1875/6. tanév 2. telének kezdetéig kivételesen csak az előbbi tanévben végzetekre szorítkozik. Meg is szűnt; a jogakadémia négy évi tanfolyamúvá vált, 1875/6. évben. (Ek. jk. 1875. ápril. 58. sz.)

Az újabb korban készült az első *nagy terv*; de az 1861. óta rohamosan előtérbe jövő korkivánalmak és kedvező állami alakulás szükségessé tették újra átnézését és tökéletesítését, azon azóta is részenként többféle változtatást és módosításokat kellene tenni. Az e. kerület tehát (1866. október 99. sz.) a tanterv teljes átvizsgálására a tanárkarokat, és azokkal együtt működő e. *kerületi küldöttséget* bízta meg, melynek tagjai lettek Tisza Kálmán, Somosi Ignác, Miskolczy Károly segédgondnokok, Kiss Lajos a főiskola helyi gondnoka és Benedek Lajos. Révész Bálint esperesek és Révész Imre debreceni lelkész. Közbejött a hazai közkormányzat alkotmányos átalakulása, a viszonyok megszilárdulásáig halasztás állt be. A tanárkarok az alap munkálatot az alatt elkészítették (Tk. jk. 169:500 és 574) a kerületi küldöttség számára.

Az e. kerületi tanügyi bizottság ki is nyomatta azt a maga által tett változtatással, címe „*Tanterv a debreceni főiskola számára*” (Debrecen, 1869. 8 r. 38. l.) a nyolc osztályú gymnasium tantárgyainak beosztásával táblás kimutatásával. Hozzászólás végett az egyházmegyékhöz szétküldött azon év December havában. (Tk.

1870. Ápr. 30.) Az életbeléptetés felől a tanárkar (Ek. jk. 1870/1. július 430. 1871/2. Augusztus 6. és 26. sz.) tanácskozott, különösen a vallás és németnyelv tanításának a bölcsészeti 1. és 2. osztályba tantárgyul beiktatása okozott nehézséget, mert az akadémiai régi 6 évi folyam visszaállítása óta e két tanág ott nem tanítottatott a vallásoktatás nagy sérülésével. Részlegesen hozattak be az újítások, ezek irányozták aztán az új törvény létrejöttét és tartalmát. A templomba járásról fentebb láttuk a változtatást. A többi újítások következők valának.

1. A görögnyelv tanulása alóli felmentés 1869/70. óta kezdetét vette, s a nagy szám miatt annak szigorítása és szabályozása (Ek. jk. 1870. okt. 225.) vált szükségessé.

Ezzel vette az új korszellem harca kezdetét a mivelte de holt nyelvek ellen, a régi és új világnézet birkósága. A később behozott „görög pótló“ tanfolyam jelzi az új nézet első diadalát, a jövő úgy látszik szűkebb mederbe fogja szorítani a régi felfogást. A nemzetközi szélesbülő érintkezés követeli elemi erővel az élő nagy világnyelveket, s azok elsajátítását.

2. A jogi magántanulás és magánvizsga tétel engedélyezését az 1867. május 9. (3094. sz. a.) kelt közoktatási ministeri rendelet a kormány a maga hatósága körébe tartozónak nyilvánította, s így a prot. jogakadémiákban is lehető lett az. Az engedélyadás feltételeire nézve óvást is tett a kerület (Aug. 129. sz. a.) saját hatáskörében kívánván azt elintézni. A miniszter a legfelsőbb felügyeleti jog alapján az e kerület által alkotandó szabályoknak tudomás végett hozzá felküldését követelte, melynek megtörténte után nem fog késni a magántanulás és vizsgálat engedélyezésének autonóm kezelését a kerület jogkörébe visszabocsátani. Fel is terjeszté a maga által alkotott „A jogakadémiai tantárgyak magántanulás útján végezhetésének Alapszabályait“ (9. cikk). (Ek. jk. 1871. aug. 249. sz.) A miniszter egy cikk módosításával elfogadta az összes tantárgyakból egyszerűre vizsgálattevésnél a tanárkari javaslat felett a tanügyi bizottság jelenlevő tagjai meghallgatása után a püspök határozzon. (Ek. jk. 1872. ápril. 40.) A kerület ugyanakkor határozta meg a magán vizsgadíjat is, félévi vizsgatételnél minden tanárt (akárhány tudományt ad elő ott) 5 frt, az igazgatót 5 frt illeti. A jogi magántanulás 1870. óta előbb miniszteri engedélyezés mellett gyakorlatba jött, aztán visszabocsátott a jogi magán tanulás engedélyezése a kerület kezébe. (Tk. jk. 1871. nov.) s azonnal alkalmazásba lépett.

(Folyt. köv.)

Balogh Ferenc
hittanár.

TANÜGY.

A vallástanítás didaktikai és paedagógiai elvei.

(Folytatás.)

Nincsen olyan tárgy, a melynek tanítása közben ki ne lehetne terjeszkedni a vallás tárgyaira, mely ne emlékeztethetné a tanár növendékeit Isten nagyságára,

hatalmára, bölcsességére és jóságára, míg egyes tárgyak meg szinte kínálják magokat e célra s a tanár szinte nem is mellőzheti, hogy ilyen kitéréseket ne tegyen. Ott van pl. a természetrajz, mely Isten csudás alkotásának vizsgálatát tüzi maga elébe feladatul, azt ismerteti az emberi szívre, melylyel a tanulónak nemcsak ismeretei szaporodnak, nemcsak látköre szélesbedik, hanem egyuttal hitbéli gyarapodást is vehet annak tanulása alatt, ha a tanár szerencsésen ragadja meg az alkalmat, választja ki a tárgyat, melynél az ifju kedélyre, lélekre hathat s annak tekintetét a láthatóról a láthatatlanra irányítja. A természet egy nagy nyitott könyv mindnyájunk előtt, melyben, mint tükörben láthatjuk Istennek nagyságát, melyből az ő bölcsességét és jóságát olvashatjuk ki, amint a Szentírás mondja: „ami az Istenben láthatatlan . . . az a teremtet világnak alkotmányából megértetvén, megláttatik“. Vagy ott van a természettan; ismét egy alkalmas tárgy a vallásos érzelmek felkötésére. — Vizsgálja a természet rejtett erőit; végtelen messzeségben levő világok titkaiba behatol a tudomány segítségével, s ott rendet, szabályszerűséget, összhangzatot fedez fel a csillagok elhelyezkedésében, pályájában s forgásában. Lehetséges-e itt elmulasztani, hogy ne emeljük fel hallgatónk szívét a minden okozatok kutféjéhez s a minden rend s szabályszerűség megteremtőjéhez? Bizonyára lehetetlen s szerintem e két tárgy körében nyílik a legtöbb s legszebb alkalom a vallásosság ápolására, már csak azért is, mert szükségképpen e tárgyak tanárainak kell a legmélyebb vallási érzéssel bírniok, kik a természet vizsgálása közepette Istenhez oly közel járnak, annak alkotásait szemlélvén s szemléltetvén hallgatóikkal. A történelem pedig, amennyiben abban az egyháztörténelem mint rész, befoglaltatik, vallás színezet nélkül elő sem adható. De a pusztán világi események is építhetik az ifjuságot vallásilag, ha kellőképpen kidomborítják azokban az emberi bűnök, hibák erkölcsi fogyatkozások nyomán az elkerülhetetlen bűnhődést, bukást és büntetést; a jóság, erény, vallásosság után fakadó, emelkedést, sikert, boldogulást úgy egyeseknél, mint egész népeknél és nemzeteknél.

Igy fejleszthetjük, gyarapíthatjuk tanulóinkat az emberiség sorsát intéző Hatalomba vetett hitét. Hazai történetünk előadásával meg nem csak vallásos hitét növelhetjük ifjainknak, hanem egyházunkhoz való törhetlen hűséget, kitartást, munkaszeretetet, hazafiságot s a haza érdekeit szolgáló független, szabad gondolkozást, férfias nemes bátorságot olthatunk azok szívébe; mert hiszen ama függetlenségi harcok s azok vezéreinek zászlaján nemesak a haza, hanem a vallás szabadságának magasztos jelszava is fel volt írva, úgy, hogy egyházunk történetét a magyar haza függetlenségének, boldogulásának történetétől el sem választhatjuk.

Ekként munkálkodhatnak közre a tanárok tárgyaik tanítása közben a vallásos élet fejlesztésében s jöhetnek a vallástanárnak segítségére s tölthetik be hivatásukat mint tanárok és nevelők, mint az iskolának s egyházunknak munkásai. Nem megnehezíteniök kell tehát a vallástanárr munkáját, hanem megkönnyíteni; nem ellentéteket támasztani saját tárgyak igazságai s egyházunk dogmái között, hanem az esetleges ellentéteket elsimitani tapintatosan, hogy így a két tanítás között disharmonia ne álljon elő, mely megzavarhatná az ifjak hitbeni meggyőződéseit. — Tudjuk, hogy hitünknek nem minden tételét lehet az emberi tudomány világitásában a tanulók elébe állítani, azokkal megérteni. Hiszen ez nagyon természetes is, mert tudás és hit

egymástól különböznek. Amit én tudok, azt nem kell már hinnem, a hit pedig, amint a szentírás mondja, „olyan dolgoknak valósága, melyek nem látattnak“. De amint vallásunk soha sem állotta útját a tudomány haladásának, kétségbe nem vonta annak vívmányait, úgy a tudomány sem helyezkedhetik a merev negáció állásbontjára vallásunk dogmaival szemben. — Vallásnak és tudománynak harmoniában kell lenni egymással. Amint a vallás nem vonhatja kétségbe a természet örök törvényeit, a csillagok és bolygók járását, szóval a rendelkezésünkre álló tudományos eszközökkel immár kétségtelen bizonyossággal megállapított dolgokat, úgy a tudomány sem állhat útjába azon igazságoknak, melyeket a vallás az örök Istenségről, a földöntuli létről s más ilyen empirikus uton soha meg nem közelíthető nagy és fenséges fogalmakról hirdet. — Összhangzásra kell hát a többi tárgyak tanárainak törekedni, nem pedig disharmoniát teremteni s az ellentéteket kiélesíteni a vallás s tudomány igazságai közt. Nagy óvatosság, nagy tapintat szükséges mindenképp, hogy az emberi tudomány kísértetbe ne ejtsen bennünket. A nagy tudásban azonban szerintem veszedelem nem rejlik. Ellenkezőleg mentől szélesebb tudással rendelkezik valaki, annál inkább képes belátni a földi tudomány végességét, elégtelenségét, mely pusztán egymagában az ember egész valóját kielégíteni soha sem lesz képes. Hanem a veszedelem sokkal inkább a közönyösségben, az egyháziatlanságban rejlik, amely korunkat jellemzi általában, amely iskolákba is befészkelődött s kevés kivétellel a nevelés tanítás hivatott munkáit is fogva tartja, minélfogva ama konventi rendelet s egyházkerületi felhívás: a tanárok összhangzó s céltudatos munkája a vallásos nevelés körül, napjainkban még csak irott malaszt, mely szerint csak papiroson létezik, de gyakorlatban még úgy nem érvényesül, amint felekezeti iskoláink nagy tradíciója s egyházi életünk jövő felvirágoztatásának s boldogításának szent ügye megkíváná. — Oka pedig emez áramlatnak az egyéni, családi, társadalmi élet materialisztikus iránya, a mind jobban-jobban elhatalmosodó egoismus. Magasztos, felemelő ideálok napjainkban nem igen hevítik a sziveket; kiki saját énjével van elfoglalva s az önző érdekek kielégítése kötötte le az emberek minden erejét, figyelmét; ez foglalkoztatja egész valóját. Ennélfogva a tanár is manapság még meglegszik azzal, ha szaktárgyát tanítványának elméjébe belegyurja; hogy e mellett tanítása vallásos irányu határozott protestáns szeilemü legyen, az talán eszébe sem jut.

S ha akad valaki, aki hivatásából kifolyólag magas eszmények megvalósítása felé iparkodik, meg sem látják; munkáját hiábavaló, sőt haszontalan iparkodásnak hajlandók minősíteni. Így csakugyan nem tehetünk egyebet mint hogy a mult ragyogó fényében sütkérezünk s ámulattal tekintünk a letűnt nagy protestáns századokra s azok nagyjainak emlékére, mely korunk sivárságával szemben káprázatos fényben jelenik meg előttünk, ugyanynyira, hogy bele is alig nézhetünk, mert „szemeink gyöngék, a napfény megvakít.“ De kicsiny hitű az, a kit a mai kor látása megbénít, s nem bizik a dolgok jobbra fordulásában; a ki — mivel másokat az ár elragad — magát is a hullámok közé dobja. Nem; ezt tenni nem szabad! Mert miként a természeti életben az évszakok egymást váltogatják, a hideg tél után elkövetkezik a szelid élető levegőjű tavasz: aképpen vallási életünk ködös egén előtör majdan az ujlást hirdető arany napsugár, amikor is az általunk ápolgatott magvak kihajtván, a plánták szárba szökven, megtermik

a mi fáradságunk gyümölcsseit, s hoznak az elhintettek helyett, némelyek harminc, mások hatvan avagy százannyit is.

A vallásanár kötelessége minden körülmények közt ugyanaz marad. Neki épen úgy, vagy talán sokkal inkább jobban kell forgolódni a reájok bizottakban, mint ha körülöttük minden a legszebb színben pompáznék vagy legszebb reményekre jogosítva. Neki ép oly ambícióval kell hordozni a nehéz, de gyönyörűséges igát, mintha mindenki úgy volna meggyőződve a úgy vallaná, mint ő eme szavaknak igazságát: „mit használnál valakinek, ha az egész világot megnyeri, az ő lelkében pedig kárt vall?“ Azért a feltétlen önértet s határozottság az, mely tanárt hivatásának valódi apostolává teheti; mely képesíti, hogy csakugyan vezére, nevelője, lelki atyja lehessen az ifjuságnak, hogy munkája után valóban élő hit, munkás szeretet gyökerezék meg tanítványai szívében, mint a vallásanítás paedagógiai elvei követelik. — De minő az az élő hit s munkás szeretet, s minő módon kell a cél felé törekednünk? Élő hit az a benső vallásos érzélem, mely Krisztus tudománya, példája folytán alakul ki mi bennünk, mely egész bensönket uralja, gondolatunkat, beszédünket, cselekedeteinket áthatja; melynek következménye az önzés nélküli szeretet, mely a rajtuk kívül állók jóllétének munkálása mellett a közboldogság előmozdításának szolgálatában is buzgólkodik! — Ezen meghatározás a cél felé vezető utat s eszközöket is feltárja előttünk. Mindenekelőtt szükséges, hogy a ki élő hitet akar másnak szívébe átplántálni, munkás szeretetre akar más tanítani, először maga is rendelkezék azokkal. Azért tehát hogy szavunk ne pusztában kiáltó szó legyen, henem tanítványainkban befogadó fültre s engedelmes szívre találjon, hitet prédikáljunk hitből, szeretetet szeretetből. Itt nyer mindjárt tért a tanár egyénisége, melynek folytonos élő példaként kell tanítványai előtt állani a maga következetességében külső és belső lényének teljes harmóniájában. Mert rendkívül lényeges a nevelés szempontjából, hogy a mit a vallásanár tanít, valahogy maga ne cáfolja meg tetteivel, viselkedésével. Mikor pl. szeretetet hirdet, valahogy szeretetlenséget ne áruljon el tanítványaival szemben. Rendkívüli nagy önmegtartóztatással kell hát birnia, mert a tanár is ember s a gyermek mindig gyermek marad, a ki még vallásórán is hajlandó a csintalankodásra. Ügyeljen tehát szavaira s ha fenyt is, szavaiból s eljárásából a gyermek is képes legyen a szeretetet kiolvasni. Azért egyáltalán nem azt a következtetést vonom le a fentiekből, hogy a vallásanár egyáltalán nem büntethet, ami hibás consequentia volna feltétlenül, mert a tanulók egyénisége szerint nem mindenikkel szemben jár eredménnyel ugyanaz az eljárás; egyikkel szemben a szép szó figyelmeztetés is megteszi a hatást, míg másikkal szemben ez elégtelen. Büntethetünk hát, de rendkívüli nagy tapintatot s körültekintést szükség gyakorolnunk; s a fenyték előtt soha el ne mulasszuk, hogy a tanulóra erkölcsileg hatni meg ne próbáltuk legyen. Folytonosan a Bibliára támaszkodva, arra való hivatkozással tanítsuk növendékeinket hogy az feltétlenül mindig előtérben álljon; folytonos olvasatással vagy olvasással kedveltessük meg azt tanulóinkkal is, hogy otthon maguk is előveggyék s saját lelki épülésükre olvassassák. A bibliai szerzők s szereplő személyek olvasatása alkalmával a tanulók elébe jellemet állítsuk erényeik s esettleges fogyatkozásaik nyílt kiemelésével, hogy követendő példaként allithassuk elébök ami szép nemes, felemelő, ami pedig ezeknek ellenére volna, azoktól elfordítsuk

öket. Emeljük ki mindenütt a benső igaz hitet, vallásos meggyőződést, Isten iránti szeretet, félelmet, tiszteletet a benne helyezett erős bizalmat. A szeretetnek külső megnyilatkozásait az apostolok életében, Krisztus tudományának hirdetésében, a felebaráti szeretet ápolásában úgy, hogy legfőbb eszménykép gyanánt, aki felé törekedni kell az embernek, a Krisztust mutassuk fel. A példa vonz „exempla trahunt“ azt mondja a közmondás; az élő hitnek, munkás szeretetnek felfakasztásával és meggyökereztetésénél rendkívüli segítségünkre válik példányképeknek előtérbe állítása, amit a tanár felsőbb osztályokban különösen a történelmi oktatás alkalmával tehet. Rendkívül szép tér nyílik itt fel a tanár előtt a ker. egyház küzdelmes, de tanulságos történetének előadása alatt; ahol meggyőző, emelkedett tanítása által eltörölhetetlen nyomokat hagyhat hátra tanítványainak érzelmi s lelki világában, eredményesen építheti hitének templomát s a munkás szeretetnek nállok szilárdan vetheti meg fundamentumát.

A hazai egyháztörténelem előadása alatt pedig prot. egyházi és világi nagyjaink alakjainál a rendíthetetlen hithűség, áldozatkészség felemelő tényeit szemlél-tethetjük s a felvilágosult józan gondolkodás és hazaszeretet legszentebb magvait hintegetjük. — Annak a gondolkodásának magvait, mely nemzetünket a közép-kor sötéttségéből kiragadva a művelt s felvilágosult népek sorába igyekezett emelni, megkésztívén az előrehaladás útjait; annak a hazaszeretnek magvait, mely a protestantizmussal hosszú századokon keresztül egybeforrt, melytől az soha el nem volt választható s hisszük, hogy soha sem is leszen; mely lerakta a mai Magyarország alkotmányos alapjait. — Igen, minden protestáns szív érzi, éreznie kell, hogy hitének mily szent missió jutott osztályrészül nemzetének történetében! Tudja, tudnia kell, hogy ha a protestantismus nincs, ma már haza sincs, legalább olyan nincs, a milyennek ma büszkén vallhatja tagjául magát. — Mily szép tárgy az elragadó lelkesítő előadásra! Mily magasztos feladat figyelemzetni a jövődönök letéteményeseit ama nagy igazságra, hogy „ki a multa érzéketlen, jobb jövőre érdemetlen.“ Kétségtelenül nagy segítségére lesz a tanításnak e tárgy körül amaz eszme megvalósulása, mely a konventi tanítástervben szintén kifejezést nyert, hogy a tanulók kezeik közzé egy, eme dicső korszak nagy alakjait, eszméit, küzdelmeit jellemző olvasókönyv adassék.

Az ember hite, továbbá, ha az igazi, benső létté változott, olyan létté, mely szabadon önszükségletből nyilatkozik meg, nem pedig kényszerítő körülmények hatása alatt, kielégítettés, táplálék után is óhajtozik s ezt az istentiszteletek alatt, az Ige prédikáltatása által kapja. Arra is nagy súly helyezendő hát, hogy a tanulók hite, illetőleg annak kielégítése ilyen önszükségletté váljék, hogy ne kényszerítés, hanem benső indítás folytán látogassák a templomot. Itt újból egy kényes kérdés előtt állunk. Ha ugyanis mi a tanulókat rendszeren templomba visszük, amikor hát mindenkinek a többivel együtt kell mennie, félő, hogy a növendékek ezt magukra kényszernek veszik s csak a következmények elkerülése miatt jelennek meg az istentiszteleten. De ha ilyen kényes dolog is ez, mégsem hagyhatjuk teljesen szabad-jokra ezt illetőleg, mert nagyon sok függ az ember életében attól, hogy gyermekkorában miben gyakorolta magát, mi vált az ő vérévé, második természeté, amit a példabeszédek könyve így fejez ki „amit a gyermek megszokott nem tér el attól, ha megvénhedik is.“ Ezzel ugyan még célunkat nem érnők el, ha tanítványaink megszokás folytán látogatnák a templomot

mert ezzel hitök nem élő hit lenne. Amitől tehát ebben a dologban tartunk, igyekezzünk ellensúlyozni s gyermekeinket úgy nevelni a felvilágosítás útján, hogy az istentiszteleti órát ne kényszernek tekintsék magunkra nézve; sem pusztá szokássá ne süllyesszék alá. Ahol ezt a tanár léghőbban megteheti, ahol az iskolával s tanítással öszhangzatosan tanítványait tovább építheti nevelheti, s egy más hivatali minőségből kifolyólag azokra mélyebb hatást gyakorolhat, az az ifjúsági istentiszteletek tartása.

(Vége köv.)

Bede László
főgyim. tanár.

KÜLFÖLD.

Német egyházi szemle.

Érdekes világot vet a német diákok vallásos érzületére azon röpirat, a melyet a lipcsei és berlini egyetem f. é. január 16-án osztottak ki a hallgatók között. Ez a röpirat, a melyet 5 studens adott ki, fölhívja úgy a tanárokat, mint a diákokat, hogy lépjenek ki az egyház kötelekéből, a mely akadályozza a teljes szabadságot. „Mi“ — így szól a röpirat — „bármely felekezethez való“ tartozandóságot összeegyeztethetetlennek tartunk az akadémiai polgár méltóságával. Az akadémiai szabadság minden egyes szellemi kérdésnek, — beleértve a vallást is — teljes függetlenségét jelenti. Ezért az akadémikus öszintén egyetlenegy felekezethez sem tartozhatik. Tényleg a tanárok és diákok óriás számban már régóta bensőleg szabadnak érzik magukat minden felekezettől. Valamely felekezethez való tartozandóság az akadémikus többségénél csak külső látszat. Ezért kérünk minden akadémiai polgárt, tanárokat és diákokat, hogy dobják le valahára az álarcot s nyíltan foglaljanak állást tagadjanak meg minden felekezetet... kérjük a nem theologiai facultások tanárait, hogy in corpore lépjenek ki az egyházból s a kormánynál hasanak oda, miszerint a theologiai facultást, mint a mely ellentétben van az akadémiai szellemmel szüntessék be. Alólrottak már megkezdtek az egyházból való kilépésüket. Számuk kicsiny. Nem is szükséges, hogy az igazságot sokan mondják ki, azonban szükséges, hogy egyáltalában kimondják... aláírva: Bode Rudolf (előbb evang.) stud. phil. Gabriel Albert (előbb: kath.) stud. phil. Ahrem Miksa (előbb: ref. stud. phil. Gabriel Otto (előbb: kath.) stud. phil.

Ezen felhívásnak azonban az óhajtott sikere elmaradt; magában Lipcsében pedig, a hol kiadták meg lehetős derültséget keltett egy a tanároknál, mint a diákoknál. Maga a rektor az ő hőst magához hívatta s megkérdezte tőlök, hogy a kibocsátott röpirat nem valami diák csiny-é. Midőn azonban az ifjak kijelentették, hogy fölhívásuk egészen komoly jellegű, a rektor megmagyarázta nekik, hogy mi a tiszteség és illedelem s mi a kötelessége az akadémiai polgárnak. Komolyabb theologus — férfiak nem sokat foglalkoztak ezzel a kérdéssel. Egyedül Dr. Schlosser giesseni lelkész adott ki ebben az ügyben a „Giessener Anzeiger“-ben nyilatkozatot, a melyben hangsúlyozta, hogy az evangélikus egyház soha sem fél az ily fölhívásoktól, sem attól, hogy belőle tömegesen kiakarnak lépni. „Mi ő mondja

Schlosser — „a népelet oly fontos tényezőjének tartjuk az egyházat, hogy annak a tovább fejlesztésén kell munkálkodnunk, nem pedig a szetrombolásán.“

* * *

Arper veimari lelkész nagy becsü munkát adott ki Németország evangélikus lelkészeinek a fizetéséről fel-tüntetve abban a különböző tartományok ide vonatkozó viszonyait. Tanuság okáért ide iktatom a következő táblázatot :

Az ország neve	Kezdő-fizetés	Hány évig kell szolgálni a fizetési maximumért	A fizetés maxim.
Anhalt	2400 mk.	27	5900
Baden	2000	26	4600
Bayern	1930	45	3370
Braunschweig	2400	27	6000
Hamburg	4000	20	6000
Hessen	2100	30	5000
Poroszország	1800	25	4800
Szászország	2400	30	4800

Ime látjuk, hogy egyes helyeken a lelkész fizetése felmegy 7200 koronára is. (1 mk. = 1 kor. 20 fill.) A fizetés tehát a szolgálati évektől, nem pedig az illető gyülekezet nagyságától tétetik függővé, mint nálunk. Ezenkívül a lelkészek átlag 6 évben korpótlékot is kapnak, a mi pl. Poroszországban 60 mk. E mellett minden lelkész szolgálati éveivel képest nyugdíjat kap. Ez a nyugdíj a különböző országokban különböző. Az átlag 3871 mk.

* * *

Ausztriában az 1905-ik évben az áttértek száma nagyobb mint az előző években. A múlt évben 4855 ember tért át a protestáns vallásra. Mig Csehországban e tekintetben bizonyos stagnálás állott be, addig Bécsben, Alsó-Ausztriában, Stáyerban, emelkedés mutatkozik. Az osztrák evangélikus egyházi főtanács az egyes kehely használatát ellen 1905 dec. 5-én minden lelkészi hivatalhoz és presbiteriumhoz a következő rendeletet küldte el: „A mennyiben az egyházi főtanácsnak tudomására jutott, hogy egyes egyházakban kísérletet tettek arra nézve, miszerint az urvacsorában a közös kehely használatától eltérjenek és az egyes kehely használatát honosítsák meg, ezennel tudomására hozzuk a lelkészi hivataloknak és presbiteriumnak, hogy az általános egyházi rendet, mint a liturgia, ritus és agenda, csak az egyházi törvényhozás változtathatja meg.“

A mi az új liturgiát illeti, az utolsó egyetemessinat fölhívása folytán és az osztrák ev. lelkészegyesület kiadásában egy próba ágendás könyv jelent meg ily címmel: „Ágenda az osztrák ev. egyház számára.“ Ezt a munkát Feller Karlsbádi lelkész állította össze. Ez az agenda több kötetből fog állani.

Igen jellemzők a jelenlegi Bécsre vonatkozólag az egyre szaporodó kikeresztelkedések a zsidó vallásból. Minden hónapban átlag 50 személy lép ki a hitközségekből.

* Vajjon nem volna-e jó nekünk is így tenni? Fájdalom nálunk úgy a liturgia mint az ének ügye ad infinitum fog elhúzódni. Ez a mai jó kálvinista szokásunk: Sokat beszélni és keveset tenni.

ből. Egy kis része felekezetenküli marad, egy negyed része evangélikus, a legtöbb pedig katolikus lesz. Ez a jelenség határozottan összefüggésben van a klerikaliskörök antiszemita irányzataival.

A klerikaliskörök aknamunkáját semmi sem mutatja jobban mint azon harc, a melyet ugynevezett iskolai imádság ügyében előidéztek. Több miniszteri rendelet ugyanis fölhívta az iskolavezetőket, hogy a felekezetenküli iskolákban oly imádságot mondjanak a gyermekek, a melyek általános tartalmaik s mentek a felekezeti jellegtől. A pápista papok azonban gondoskodtak, hogy ez a rendelet ne érvényesüljön. Midőn azonban 1905 szept. 27-én a városi tanügyi bizottság Linchen figyelmeztette az illetékes embereket a kérdésben levő miniszteri rendre, megmozdult a klerikalizmus s a tartománygyűlés az ő ultramontán többségével olynemű határozatot javalt, hogy az interkonfessionális iskolákban a más vallásuak imádkozás alkalmával távozzanak a közös tereméből s egy másik terembe imádkozzanak saját vallásuk szerint. Így aztán nem fogják háborgatni ájtatosságukban a katolikus gyermekeket. A liberális gondolkodású Linzer Tagespost hevesen kikelt ezen nevelés határozat ellen s alapos vádakot mond a klerikaliskörök szemébe. Még jobban nagyobodott az elkéseregés a klerikaliskörök ellen, a midőn köztudomásra jutott, hogy a Schartenben (Wels-kerület) a katolikus papok úgy fölizgatták a katolikus gyermekeket a protestáns iskolás gyermekek ellen, miszerint ezek testök veszélyeztetése nélkül nem mertek jó darab ideig iskolába menni. Majd f. é. január 19-én nagy szabású népgyűlést tartottak Linchen a szabadgondolkozók, a hol Seitz képviselő a többek között a következőket mondta: Itt már az ideje hogy Felső-Ausztriában megvédelmezzük a gyermekeket a klerikalizmus pestisétől. Mindeki tudja, hogy a katolikus iskolai imádság a vallás alapítójának az értelmében nem imádság, hanem csak a szavak gondolatnélküli ledarálása. Ha a linci püspök azt mondja, hogy a vallás veszélyeztetve van, az csak üres frázis. A klerikaliskörök dühöngése csak azt célozza, hogy az iskolát a klerus engedelmes eszközévé alacsonyítsa le. A püspök a „szoba iskolát,“ úgy jellemezte, mint a páholy legifjabb gyermekét. Ezt a kijelentést a püspök tudatos hazugságának nyilvánítom s ha kell a törvényszék előtt is bebizonyítom...“ Végül a gyűlés tiltakozó beadványt intézett az országos tanügyi tanácshoz a népiszkolák elpápisztítása ellen. Másfelől a klerikaliskörök újra követelik a katolikus imádságoknak a felekezetenküli iskolákba való bevitelét. Így folyik a harc Ausztriában a világosság és a sötétség falai között.

Veress István.

Amerikai egyházi élet.

E rovatban foglalt közlemények közül lapunk olvasóközönségét első sorban az amerikai magyar ref. egyházak ügyének rendezése érdekli bizonyára. A Dr. Antal Géza konventi kiküldött tevékenysége következtében az utóbbi napokban ez irányban sokat fejlődtek az események. Dr. Antal érintkezésbe lépett az amerikai ref. egyház elöljáróságával s ekként a hazai és itteni egyházak között helyreállott a régi testvéri viszony, a mit az 1904. évben csatlakozott gyülekezetek kiválása lényegesen megzavart. „Ha semmi egyebet nem tudok kivinni, a béke és jó viszony helyreállításával is elégedett volnék“, mondotta gyülekezetünk körében a hazai egy-

ház kiküldöttje. De más is történt. Miután az itteni egyház belmissiói bizottsága előtt kifejtette kiküldetésének célját, t. i. a még nem csatlakozott amerikai ref. gyülekezeteket lehetőleg a hazai egyház fenhatósága alá helyezni az amerikai egyház szépen tanujelét adta testvéries jóindulatának az által, hogy felkerestette az egyes magyar gyülekezeteket a hazai egyház képviselőjével és superintendenseivel s kijelentette, hogy a csatlakozás előnyeinek és hátrányainak megismerése után a jövőben való hovatartozandóság eldöntését a *gyülekezetek szabad ítéletére bizza* s ha csatlakozni óhajtanak a hazai egyházhoz, elbocsátja őket, ha pedig maradni akarnak, továbbra is gondot visel róluk. Az amerikai ref. egyház fenhatósága alatt álló 14 magyar gyülekezet döntése az volt, hogy a hazai egyházhoz való olynemű csatlakozást, mely az itteni egyházzal való teljes szakítást feltételezné, semmi esetre sem fogadhatnak el, hanem a két egyház harmonikus együttműködésében látják a kérdés célszerű és gyakorlati megoldását. A hazai egyház kiküldöttje egy félévi amerikai tartózkodás után szintén e nézet mellett foglalt állást s a legközelebbi konventi gyűlésen részletesen kifejtendő azon okokat, melyek a kérdés igazságos elbírálásánál nem tévesztendő szem elől. A főtétel, a miből a többi ítéletek következnek, mindenesetre az, hogy az amerikai viszonyokat magyarországi szemüvegen át megítélni nem lehet. Itt, hol az egyház és állam közötti viszony egészen más, mint Magyarországon, egy távollevő testülethez való tartozandóság mindenesetre hátrányos és veszedelmes volna oly ügyekben, melyek halasztást nem tűznek. Lám Róma más politikát folytat, midőn az Egyesült Államokat egyházigazgatási szempontból a Congregatio de propaganda fide felügyelete alá helyezi, de e mellett önálló jogkörrel rendelkező érsekekkel és püspökökkel bőségesen ellátja. Tehát most a konventi határozaton fordul meg, hogy lesz-e egység és tartós béke az amerikai ref. magyarok között s a konvent a hazai politikai zavarokat és a Dr. Antal Géza által előadandó fontos okokat bizonyára mérlegelni fogja a kérdés eldöntésénél. Videant consules!

* * *

Az amerikai felekezetek tömkelegéből ez alkalommal a *baptistákat* mutatom be s annyal inkább indítatva érzem magam e rövid ismertetés megírására, mert jól tudom, hogy a baptista secta már Magyarországon is sok gondot okoz lelkeszeinknek, kik gondot akarnak viselni a nyájról, melynek őrizete reájok bízott s így egy odahaza is jólismert felekezetnek amerikai ágáról s (amint az alább felsorolandó alfajok igazolják) tanbeli elágazásáról nyerhetünk felvilágosítást. Amerikában az első baptista gyülekezetet Rogers Vilmos alapította 1639-ben társával Holliman Ezékiellel együtt. Az európai bevándorlás növelte számokat, azonban a közvélemény kezdetben kedvezőtlen volt irányukban és üldözések a XVIII. század elejéig tartott.

Az amerikai baptistáknak a következő alfajaik vannak: 1. *Norther Regular Baptista* (északi rendes baptisták) kik minden hitvallás mellőzésével egyedül a biblia tekintélyének elismerését igénylik. Azonban e kaput tágnak találván, magán uton többféle hitvallás előállításához egyengették az utat, a milyen pl. a philadelphiai, (a westünsteri módosítása) s a newhampshirei hitvallás. 2. *Southern Regular Baptists* (déli rendes baptisták) kik 1845-ben a rabszolgakérdés tekintetében nem tudtak egyetérteni a liberális módon gondolkodó

északi államokkal s így különszakadtak. Különbözik az előbbiekkal ertenek egyet s dacára a fentforgó csekély, közelebről nem is dogmatikai különbözetnek, egyesítésök 1879-ben nem sikerült. 3. *Colored Baptists* (néger baptisták) hittani tekintetben az előbbiekkal azonosok, de a faji különbözet újabb árnyalat létrehozását tette szükségessé. E három csoport kálvinista elvet vall ellentétben a 4. *six principle Baptists* az az hat principiumot tartó baptistákkal, kik arminian nézetnek hódolnak s az új tagokat kézfeltétel által veszik fel gyülekezetükbe. 5. *A Seventh-day Baptists* (hetedik naposbaptisták) kik a hetedik napra, mint az Ur szombatjának megülésére különös súlyt fektetnek s így voltaképpen egy szombatos felekezettel állunk szemben. 6. *Freenwill Baptists* (szabadakaratot hívó b.) kiknél a név mutatja a különválás okát. Szerintök az emberi akarat teljesen mert minden gyöngüléstől. 7. *Original freewill Baptists*; az előbbiekkhez hasonlóan vitatják az akarat szabadságát s a praedestinatio tanát elvetik. 8. *A general baptisták* Krisztus áldozati halálának hatályát nem csupán a kiválasztottakra, hanem az egész emberiségre kiterjedőnek mondják. A 6 pont alatt említettekhez sok tekintetben hasonló a 9. *separate baptists* (elkülönített baptisták) kik a Whitefield-féle nagy revival alatt jöttek létre. 10. *Baptist Church of Christ* (Krisztusnak baptista egyháza) kik 1808-ban szervezkedtek és szelidebb irányú kálvinisták. 11. *Primitiv baptisták*, kik a biblia vasárnapi iskolák és missziók intézményében nem hisznek, mivel mindezek emberi intézkedések. 1835-ben alakultak. A múlt század első éveiben jött létre az 12. *old two seed in the spirit predestinarian baptists Church* mely erősen kálvinista-irányzatú. A címökben lerő két mag (two seed) kifejezés a jónak és gonosznak magvát jelöli. 13. *Egyesült baptisták*, kik mérsékelt kálvinisták s a Whitefield féle revival (újraébredés) ellenzői lévén szakadtak külön felekezetbe. Az 1900 évről az Egyesült Államok területére vonatkozólag számbeli erősgöket a következő kimutatás tünteti fel: 1. Regular North felekezet 5409 hitszónokkal, 9,716.71 felnött taggal. 2. Regular South felekezet 9000 hitszónokkal 1,615.000 felnött taggal. 3. Regular Colored felekezet 14,000 hitszónokkal, 1,555.324 felnötttaggal. 4. Six principle felekezet 14 hitszónokkal, 937 felnött taggal. 5. Seventh day felekezet 135 hitszónokkal, 9,161 felnött taggal. 6. Freenwill felekezet 1312 hitszónokkal, 85,242 felnött taggal. 7. Original freenwill felekezet 120 hitszónokkal, 12,000 felnött taggal. 8. General felekezet 450 hitszónokkal, 27,500 felnött taggal. 9. Separate felekezet 113 hitszónokkal, 13,209 felnött taggal. 10. Baptists of Christ felekezet 80 hitszónokkal, 8,254 felnött taggal. 11. Primitiv felekezet 2130 hitszónokkal, 126,000 felnött taggal. 12. old two seed felekezet 300 hitszónokkal, 12,851 felnött taggal. 13. United felekezet 25 hitszónokkal, 13,209 felnött taggal. Összesen 33,988 hitszónok, 4,443.628 felnött tag.

Az általános baptista felekezet tehát az Egyesült államoknak második protestáns felekezete számarány tekintetében; Kanadában pedig 305,000 urvaesorázó egyháztagot számlálnak. Noha ekként elég tekintélyes felekezetet képviselnek, a számbeli gyarapodás tekintetében messze elmaradnak a methodisták mögött, kik tizzenkét évtized alatt összehasonlíthatatlanul nagyobb eredményt értek el, mint a XVI. század óta létező baptisták. S ennek oka abban rejlik, hogy míg a methodisták pietisztikus törekvéseinkben nem engedték magukat lényegtelen akadályoktól hátráltatni, addig a baptisták a keresztteljesedés bemeitői formáját olsófoku

kérdése tevén a betű és a Lélek uralmát egyesítették theologiai és gyakorlati életökben, a minnek hátrányát gyakran érzik. Mert a római és luth. egyháznak a keresztség-szükség-szerűségéről szóló tana legalább elképzelhető és consequens; de hogy lehet elképzelni a baptisták következetességét, kik szerint maga a beme-rités újjászületést nem nyújt ugyan, de azért az újjászületés mégis csak általa (s nem leöntés, vagy meghintés által) teljes? Hát a Krisztussal való személyes benső életegységre a víz mennyiségének ily óriási befolyása van? S theologiójok még más helyen is sántít. Midőn ugyanis a gyermekkeresztséget elvetik, ugyanakkor a keresztleetlenül elhalt gyermekek elvezülését tanítják. Egyik theologusok, Dr. Carson erre nézve így ír: „Az evangéliumnak nincs semmi köze a gyermekekkel. Az evangélium azokra tartozik, kik azt hallgatják. Tehát az evangélium idvessége, mint maga a keresztség, csak a felnőttekre szorítkozik. Senkisésem üdvözölhet az evangélium által, a ki abban nem hisz. Következésképpen a kis gyermekek nem az evangélium által üdvözülnek.“ Tehát a baptisták a ker. hittant alapjában támadják meg, midőn Krisztuson és az ő benne való hiten kívül másban akarják keresni az idvesség okát, a kis gyermekekre nézve. „A csecsemők, kik a mennybe jutnak, nem az evangélium által születnek újjá. A kis gyermekek megszenteltetnek a menny számára, de nem a felnőtteknek kinyilatkoztatott igazság által,“ mondja más helyen Carson. Tehát a kinyilatkoztatott igazságon kívül még más újjászülő és megszentelő igazság is van a baptisták szerint! „nem tudjuk azon eszközöket, melyek által Isten a kisgyermeket fogadja, de ennek tudásához nincs is semmi közünk“, okoskodik továbbá Carson. Ime ilyen vigasztalást nyújtanak a baptisták a keresztyén szülőknek kicsinyeik lelki idvességét illetőleg s ilyennel akarnak hatni elköltözött kedves gyermekik koporsója mellett! (L. Schaff: Geschichte der apostolischen Kirche I: 567).

Ilyen theologiai, de gyakorlati életre is kiható bizonytalanság és ellenmondás miatt csak természetes, hogy nagy jövőre nincsen kilátásuk. A mi vallásunkban az jó voltaképenhogy a keresztyénség közös csatornájából folyik s mihelyt a gyakorlati életben nyilvánuló ker. felfogás meggyökerezik egyházunkban, hol egyrészt a holt orthodoxia másfelől a világias szellem dominál a baptisták szükség-szerűleg elvesztik a talájt. A kálvinista név hangsúlyozásával (mint egyesek ajánlották) azonban semmire sem megyünk aunyival inkább, mert a baptisták nagy része is kálvini nézetet vall. Az amerikai ref. egyház kebeléből nem térnek át a hivek baptistáknak. S miért? Mert tudatában vannak, hogy nem adatott más név, mely által meglehetne tartatni, csak a Jézus Krisztus neve s e név, mely viselőjét jutattja kifejezésre, járja át egész lényüket, szóval élőkeresztyének igyekezzenek lenni. Ellenök csak az ilyen gyakorlati keresztyén életfelfogás lehet az egyedüli, hathatós fegyver s ezt nem Kálvintól, hanem Krisztustól nyerjük.

E kitérő megjegyzés után még csak azt említem meg rólok, hogy egyházkormányzat tekintetében, mint általában mindenütt, ugy Amerikában is kongregacionális nézetet vallanak. Régebben hitszónokainak oktatására nem fektettek nagy súlyt, deujabban gyökeres változás észlelhető náluk e téren. Amerikának egyik leggazdagabb

embere Rockefeller János szintén baptista, kinek bőkezűségéből e felekezet sok theologiai seminariumot és egyetemet nyert. Az általa alapított intézmények között leghíresebb a chicagói egyetem, mely baptista jellegű iskola.

Chicago Ill. 8506 Superior Ave.

Nánássy Lajos.

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Boldog kinek nem kell szánni.** A szokásos évzáró ének Hétfőn 11-én d. e. hangzott fel a nagy kollégium tanulóinak és tanárainak ajakán, a Nagytemplomban, a mely néhány év óta az iskolai ünnepélyek évkezdő és évzáró istenifiszteletek színhelye. Nagyon helyesen, ha nem fér a muzsa sereg az Oratóriumban és diszteremben, megfér a hatalmas nagy falak és tágas ivenk alatt a szülőkkel, tanügy barátokkal és egyházi nagyokkal együtt. Ezek soraiban jól esett főgondnokunkat gr. Degenfeldet, Simonffy Imre kir. tanácsost iskolai kurátort, Oláh Károly debrecen város kultur tanácsosát és a többi megjelenteket is látni, a kik az istenifisztelet végeztével a kollégiúmi kis tanácsterembe vonultak át a tanárokkal együtt, kiknek nevében dr. Ferenczy Gyula ez isk. évi akad. igazgató köszönte meg az iskolát fentartó testületek áldozatkészségét. Utánna gr. Degenfeld főgondnok szépen méltatta a tanárok nagyfontosságú sikeres munkáját és kívánt boldog szünnepokat. Szóltak még az ősz Simonffy Imre és Oláh Károly tanácsos is, ki különösen a város önzetlen áldozatkészségét aposztrofálta, mely tettekben nyer nyilvánulást úgy a főgimnázium fejlesztése, mint az egyetem megvalósítása tekintetében s mely cserében nem követel egyebet, mint a tanulók nemzeti irányu szabadszelleme tanítását. Hangos éljenekkel zárult a szép ünnepély, melynek alaphangját az évzáró ének hangja adja: Boldog kinek nem kell szánni elvesztett idejét. Boldog iskola, tanár, tanítvány, kiknek idejük nem hiában mulott. S azt hisszük, hogy nem hiában mulott az ő kollégium felett az 1905—06-ik iskolai év. Nagy politikai zivatarok alatt kitartó csendes munka tolyt az ifjuság nevelése és tanítása körül. Régi helyekre új, jeles erők állítottak. De szerveztett ujonnan 4 új tanári állomás is. A tanárok az igazgatótanácsban széket nyertek. Megkezdő-

dött az egyetem felé való lassu haladás. Az új főgimnáziumhoz telkek vásároltattak. A régi épületben is nagy újítások rendeltettek. A folytonos haladás és fejlődés útja ez. Áldott a kegyelem, mely mindezeket mivelte és mindezeket megvalósította.

— **A békés-bánati lelkészegyesület** a szokott baráti összejöveleteken és egyházpolitikai megbeszéléseken túl is kiterjesztette a maga programját és pályázat útján ifjúsági imakönyvet állíttatott elő. A pályázaton mint tudjuk Csiky Lajos lett a győztes, kinek műve *Hegedüs és Sándor* e kiváló prot. kiadó cég bizományában meg is jelent. Az imakönyv két részre oszlik és első felében imádságokat a második felében elmékedéseket tartalmaz. Egészen elég sikerült alkotás (különösen az imádságok) és érdemes arra a figyelemre, melyre a kerület és ősz püspöke méltatta. De sokat ígérő kezdete egy nagy egyházmegye lelkészegyesülete tervszerinti vállalkozásának. Ajánljuk lelkészeink és egyházaink figyelmébe, mint hézagpótló művet és mint megfelelő eszközt a lelkigondozás mezején. Minden igényt kielégítő változatos kiállítása, mely szerint az imakönyv szebbnél-szebb kötésben kapható ez imakönyvet elsőrangú ajándékká is alkalmassá teszi. Kapható *Hegedüs és Sándornál* Debrecenben 1-20 kor. 12 kor.-ig terjedő árban.

— **Hírek egyházunk felsőbb leánynevelő intézetéből.** Egyházunk tanítónőképző intézetében javában folynak a képesítő vizsgálatok. Eddig az írásbeli vizsgálatok voltak meg és a gyakorlati tanítások. A képesítő vizsgálatokra 46 jelentkező van, és eddig mind a 46 megfelelt, a mennyiben mind a 46 szóbeli vizsgálatra bocsáttatott. A rendes évről vizsgálatok közül e héten pénteken és szombaton voltak az elemi iskolák vizsgálatai. A tanítónőképző és felsőbb leányiskola osztályvizsgálatai a jövő héten lesznek. Hétfőn mindkét intézet első osztályának, kedden a másodiknak, szerdán a karmadiknak és csütörtökön a felsőbb leányiskola 4, 5, 6. osztályainak. Pénteken és szombaton lesznek a magánvizsgálatok. Az azt követő hét napjaiban pedig a képesítő szóbeli vizsgálatok. Szombaton e hó 16-án folyt le az intézet növendékei tornaünnepélye, torna vizsgája. Ez évben volt első eset, hogy ilyen ünnepélyt rendezett az intézet, mert eddig tornaruhájuk nem volt a növendékeknek. Az ünnepély sikere Mayer Margit tanítónő fáradhatatlan buzgóságát dicséri. E hó 17-én fog lefolyni az intézet évről ünnepéje, délután fél öt órakor. Ez is nagyszabásúnak ígérkezik, mert az intézet vezetősége gondot fordított arra, hogy a megjelenők minél teljesebb

képet nyerjenek a növendékek készségéről, társadalmi arravalóságáról. Így 13 szám lesz, a melyben az énekkar rendes tagjain kívül a növendékek közül 91 szereplőnek nevét tünteti fel a meghívó. A műsorban szerepel 2 magyar, 1 német, s 1 francia szavalat, 2 énekkari szám, 1 daljáték, 3 szindarab és 2 szenezám. E hó 7-én az intézet tanulmányi és szórakoztató kirándulást tervezett, de a szeszélyes időjárás miatt azt az igen várt kirándulást meghiúsította.

— **Kérelem.** A chicagai magyar ref. gyülekezetben épen most van folyamatban az egyházi könyvtár felállítása. Bizalommal kérem mindazokat, kik nélkülözhető könyveikkel gyarapíthatják könyvtárunkat, hogy ezeket június 21-től július 4-ig címre (Debrecen, Angol királyné szálloda) küldeni sziveskedjenek. A ref. vallási és magyar nemzeti eszme érdekében teendő sziveskedjékért fogadják előre is egyházunk hálás köszönetét. Chicago Ill. 1906. május 28. Tisztelettel Nánássy Lajos ref. lelkész.

— **Nyílt levél.** A Skót Egyesült Szabad Egyház azon bizottsága mely a külföldi ösztöndíjakat kiosztja, felkért arra, hogy gyűjtenék adatokat azok felől, kik az edinburghi New-College-ban tanultak, mint magyar theologus növendékek. Tisztelettel kérem azért szeretett Kollégáim közül azokat, kik valamikor ösztöndíjat nyertek a Skóth Egyesült Szabad Egyháztól, legyenek szivesek felelni a következő kérdésekre, és az alábbi kérdések szerint adatokat közölni velem azokra vonatkozólag, kik velük egyidőben voltak külföldön, kiknek tartózkodási helyét nem tudom s kik közül már néhányan meg is haltak. 1. Melyik évben volt Skótországra? 2. Mennyi időt töltött ott? 3. Melyik magyar theologia növendéke volt? 4. Visszatérése óta hol és milyen állásban működött? 5. Jelenleg hol és milyen állásban van? 6. Volt e irodalmi működése s ha igen, miféle? 7. Külföldi tanulmányainak és tapasztalatainak vette-e hasznát? 8. Kik voltak társai, kikkel együtt ment Skótországra és mit tud azokról? Becses választát június 30-áig sziveskedjék címre megküldeni, Kérésem ismételve vagyok szives üdvözléssel. *Webster Jakob* ref. lelkész Bpest, V. Hold. u. 17.

— **A Magyar Protestáns Irodalmi Társaság** június 7-én Hegedüs Sándor elnöke alatt s Szóts Farkas titkár, dr. Ballagi Géza, dr. Dobrovics Mátyás, Farkas József, Hamar István, dr. Horváth Ödön, dr. Masznyik Endre, dr. Nagy Dezső, Petri Elek, Szilassy Aladár választmányi tagok, Bendl Henrik pénztárnok és Kovács Sándor társulati tag jelenlétében választmányi ülést tartott. Először a múlt évi számadásokat vizsgálták meg s azokat minden tekintetben rendben találván, Bendl Hendrik pénztárnoknak a felmentvény megadását javasolták. A Társaság jövedelme 17,881 K 33 fillér, költsége 15,711 K 11 fillér, alapszabályszerű tőkésítése 868 K 8 fillér, pénztármaradványa 1302 K 14 fillér. A népszerű iratok elállítására szolgáló Károli-alap bevétele volt 11,687 K 54 fillér, kiadása 8173 K 79 fillér, pénztármaradványa 3794 K 75 fillér. A Tőkevagyon 124,625 K 60 fillér. Ezzel szemben a tagdíjak hátraléka 15,912 korona. Ezután megálapította a választmány, hogy a Koszoru forgalma több, mint 50%-kal növekedett e mi az elárulásban résztvevő lelkészek és tanítók fokozott buzgóságának köszönhető. A Koszoru-füzetek 1905. évi forgalma 33,068 példány, tiszta bevétele 1531 K 6 fillér, költsége 1236 K 43 fillér, jövedelme 294 K 63 fillér. A Házi Kinkstár kelendősége is emel-

kedett, mert a múlt évben 1512 kötet kelt el belőle míg az előző évben csak 623 kötet; de azért ez a kiadványsorozat még mindig nem képes a saját költségeit fedezni. A vegyes kiadványokból 477 K 72 fillér volt a bevétel. Nagy és jogos reményt fűz a választmány ahhoz az egységhez, melyet a M. P. I. T. vezetősége a Londoni Traktátus-Társasággal kötött, s melynek értelmében ez a nagy tevékenységű társulat a M. P. I. T. kiadványainak tömeges terjesztésére vállalkozott, egyebek között arra is, hogy Amerikában lakó magyar hitfeleiket ellátja népszerű vallásos iratokkal. A választmány a kötött egységet jóváhagyta és az ügyvivő elnöknek, a a titkárnak és Webster J lelkésznek az egység létesítése körül kifejtett tevékenységükért köszönetet szavazott. A május eleje óta életbe lépett egység alapján a Traktátus-Társulat már több, mint 20 ezer példány Koszorúfüzetet vett át a M. P. I. T.-től. Az idei hajduböszörményi nagygyűlés idejét szeptember 29—30 és október 1-re a választmány véglegesen megállapította, s a gyűlés előkészítésére, a program megállapítására az elnököt és titkárt fölhatalmazta, s a program bejelentett pontjait jóváhagyta. E szerint a nagygyűlést a Társaság egyidejűleg és részben közösen tartja a tiszántuli egyházkerület egyházi értekezletével. Szeptember 29-dikén érkezés Hajduböszörménybe s az esti órákban külön-külön adminisztratív gyűlést tart a M. P. Irod. Társaság és az egyházkerületi értekezlet. 30-án közös hálaadó intentszetelet lesz, a mely alkalommal Geduly Henrik nyiregyházi lelkész imádkozik és Dicsőfi József debreceni lelkész predikál. Istentszetelet után a Boeskayszobor ünnepélyes leleplezése tartatik, melyet a hajdumegyei és böszörményi Boeska-szoborbizottság rendez. Ünnepély után közös ebéd. Másnap, október 1-én a M. P. I. T. és a tiszántuli értekezlet közös diszülése, melyet megnyit a M. P. I. T. elnöke, Hegedüs Sándor és berekeszt a tiszántuli értekezlet elnöke, gróf Dégenfeld József. A Boeska egyházi érdemeit méltató ünnepi beszédet tartja Balogh Ferenc debreceni theol. tanár, a Boeska politikai-nemzeti nagyságát méltatja dr. Körössy Kálmán debreceni ügyvéd. Október 1-én délután visszautazás — Végül még néhány kisebb ügyet intézett el a választmány.

— **A bártfai ügy.** „Sok beszédnek sok az alja“ mondja a közmondás. Ugy látszik, Figyelőnek 48 órával mérk a napot, hogy még mindig annyit tud mondani ez ügyben. Alighanem egy kalap alatt jár a bizonyos „szókimondó tanárral“, a kit a „közügy érdekének“ címén annyira agyondicsér. Az bizonyos, hogy gyakorlott tolla van, Mózes veszeje elbujhat mellette, mert az csak a kösziklából fakasztott vizet, míg emez sziklavárat tud kovácsolni a — pusztá légből is. Nem tartjuk érdemesnek a sok szóra, meg lehet arra felelni röviden is: „Riporter állit, módosít, visszaszív.“ A többi: *rabula*. Ignos fallit, notis esderisni.“ A ki a két cikket egymás után elolvasta meggyőződhet róla. Így persze „önzetlenebb“ az állapot; de ha Figyelő levetné az oroszlanbört, melyből felénk dörög, sokak előtt jól ismert alak ugrana ki belőle. Jónak tartja tehát, hogy biztos fedél alól eresse felénk „közügy“ című, de helyi érdekű nyilait. Az olvasó közönség méltán megkövetelheti tőlünk, hogy a Figyelő 4 kérdésére becsülettel megfeleljünk. Ez ugyan könnyű munka; de ha csak Figyelőnek akarnánk e 4 kérdésre felelni s nem az olvasónak, bizony nem fárasztanók magunkat vele. Ime tehát a 4 felelet: 1. kérdés: Igaz-e, hogy Dr. Vas igazgató egy luth. és egy zsidó fiut éretlen fecsegés miatt kicsapott, alias: eltávolított? Felelet: Nem igaz!

Tessék megnézni az intézet. 1899—1900 évi értesítőjét, megvan minden középiskolában. J. P. III. oszt. luth. és K. S. IV. oszt. izr. tanulók becsülettel végigjárták az évet, nem buktak, sőt rosszviselőik sem voltak. Hogy pedig ezekről volt szó, tessék egyenesen megkérdezni őket: egyikük (J. P.) Szvidniken telekkönyvi tisztviselő tehát tisztességes állásban levő ember, a másik Amerikában géptechnikus, apja Belovezsán lakik. 2. kérdés: Igaz-e, hogy az igazgató a róm. kath. hittani órákat a többi vallásúak rovására rendes tárgyakkal helyettesítette? Felelet: nem igaz. Mikor a róm. kath. hitoktató nem jöhetett órára, előre megüzente. Akkor az igazgató megkérdezte a tanároktól, hogy kinek volna szüksége pótló órára s a szerint idején kihirdette a pótló (vagy ha úgy tetszik, kisegítő) óra tárgyát. Elkel itt ilyen óra a tót fiuk közt mindig s minden tanár kapva-kap rajta, a ki *tanítani* szeret, mert nem mindig kerül ilyen potyára alkalom. Csak egy tanár nem kapott soha ilyen órán, mert az alatt szenzációs hirt szokott irni jó pénzért a pesti lapokba. Egyszer vállalkozott rá, akkor is csak azért, hogy legyen most Figyelőnek mit kérdeznie. Mert a kérdés szerint itélve, ő akkor csak szekundát osztott, nem tanított. 3. kérdés: Igaz-e, hogy a róm. kath. Kletz Gábor helyett (ki most az eperjesi kir. kath.-nál van) az igazgató csakis róm. kath. vatlásu tanárt kért? Felelet: Egy szikra sem igaz belőle. Dr. Mikó Pál, az intézet legrégebb református tanára indítványozta s az igazgató *ellenzése dacára*, ki (talán már ismerte Figyelőt?) attól félt, hogy ezt az ő rovására félre fogják magyarázni, a másik 2 protestáns tanárral keresztül vitte hogy kérjen az intézet kath. tanárt, mert nincs, a ki a tnlnyomó többségben levő kath. tanulókat vasárnaponként templomba vezesse, csak egy tanár. (Aztán minek is jönne ide kálomista megint, a hol se papja, se kántora? Én is mennék már, csak lehetne! *Mikó!*) 4. kérdés: Igaz-e, hogy Dr. Vas felesége egy tanár rágalmozása miatt törvényt állt s Vas maga is rágalmozási per alatt áll? Felelet: Ezt nem tagadtuk, sőt szóba se hoztuk, mert *res iudicata*, s ha magán személy emleget ilyesmit, becsukhatják érte. Dr. Vasné bizony fizetett érte, a miért száz más ember után olyasmit állított, a mit a törvény értelmében *nem szabad bizonyítani*. Vajjon emlegetné-e Figyelő, ha szabad lett volna állításukat bizonyítani? Ezt már mink kérdezzük! Ami pedig a Dr. Vas elleni pert illeti, az még nagy kérdés, nem visszafelé fog-e elsülni! Megegett az ilyesmi egyszer már a bizonyos „szókimondó tanárral.“ Ne aktákat féltsen figyelő az elsikadástól. Sose féltse! Több terhelő adat van azonban a „szókimondó tanár“ ellen, mint a direktor ellen! Hanem most meg már mink szeretnénk tudni, ki hát az a Figyelő, mert így pusztán ez a név mindig egy budapesti intézetet juttat az eszünkbe, A nyilatkozatunkat pedig igazán kár volt csak öt aláírással adunk közre, holott az igazgatón kívül 6-an vagyunk. De hát mink azt gondoltuk, hogy a „szókimondó tanár“ helyére kinevezett új tanár, ha tud talán is már ittléte óta egyetmást a „szókimondó tanár“ eredménydus működéséről, még sem tudhat mindent úgy, mint mink a szóban levő dolgokról. Ezzel mink a magunk részéről befejeztük a vitát, mert egyikünk se óhajt Don Qujotta lenni, hogy a szélmalommal viaskodjék. *A bártfai tanári kar.* (Mikó P. dr.)

— **A Nagybányai ág. h. ev. egyházközség lélekemelő ünnepélyt tartott vasárnap folyó hó 10-én közvetlenül az istentszetelet végeztével néhai Thaisz Ferenc a múlt század első felében működött jeles lelkésze emlékére. Ekkor leplezték le előkelő nagy közönség je-**

lenlétében Andreánszky Vilma művésznő által festett arcképét a magas műveltségű lelkésznek. Thaisz Ferencnek úgy a haza, mint egyháza valamint családja iránti érdemeit Révész János lelkész méltatta sikerült emlékbeszédben. Thaisz Ferenc 1820—1853-ig lelkészkedett Nagybányán, fia Thaisz Péter, ki 1848-ban mint gyermek ifju Kazinczy mellett őrmester volt ma is él Budapesten, hol egyházának s a társadalmi életnek előkelő tagja, leánya Robelly Thaisz Fanni meg Nagybányán a jótékony célu nőegyesületnek lelkes elnöke. Az emlékünnepegy úgy a jelenlevőkre, de különösen a szintén jelenlevő Robelly Thaisz Fannira mély hatást tett. Thaisz Ferenc arcképe közgyűlési határozat szerint a mindenkor lelkész gondozására bocsátott azon kikötéssel, hogy az a lelkészi hivatalban helyezendő el.

— **A püspöktől.** (A nagytiszteletű esperes, tekintetes gymnáziumi, nagytiszteletű és tekintetes tanító, tanítónő és felsőbb leányiskolai igazgató és vallásnár urakhoz.) Tiszántuli ev. ref. egyházkerületünk folyó évi május hó 15 és következő napjain tartott közgyűlésének 78. számú végzése által felhivatva, nagytiszteletű Csiky Lajos theológiai akadémiai tanár urnak „Imádságok és elmékedések evangélikus reformált vallásu ifjak és leányok számára” című művét, melyet a békésbá-náti ev. ref. egyházmegye lelkészegyesülete pályadíjjal koszoruzott, ajánlom ezuttal alulírott címek nagybecsű figyelmébe. A mű, mindkét nemű ref. vallásu ifjuság használatára imádságokat és elmékedéseket tartalmaz, kiválóan becses és értékes. Nincs szükség arra, hogy e már eddig is teljes elismerést nyert művet sok szóval ajánljam. Csiky Lajos theológiai tanár urnak neve, eddigi működése, több kiadást ért imakönyvei képezik a legmelegebb hangú ajánlást és bizonyítványt jelen munkája mellett. Én ezuttal szívesen kérem fenti címeket hogy ezen művet hatáskörükben, egyházmegyéikben az igazgatóságuk és vezetésükre bizott tanintézetekben terjeszteni buzdólkodjanak. — (*Valamennyi gymnáziumi igazgatóságnak.*) A nagyméltóságú vallás és közoktatásügyi miniszter ur f. évi június hó 11-én 48695 sz. a. arról értesített, miszerint abból a célból, hogy a középiskolák mellett fennálló és a természetrajzi oktatás céljainak támogatása érdekében szervezett muzeumok (állattani, növénytani és ásványtani gyűjtemények) céljuknak és rendeltetésüknek valósággal megfelelhessenek és hogy az azokban felhalmazott és százezreket érő közvagyon a szakszerű kezelés és szakavatott gondozás hiánya miatt hasznavehetetlenné ne váljék és a gyűjteményekben foglalt értékes anyagnak egy része évről-évre menthetetlenül el ne pusztoljon és meg ne rongálódjék, és végül azért is, hogy a természetrajz tanárait arra buzdítsa, miszerint iskolájok székhelyének környékén előforduló állat és növényvilággal az iskolai gyűjtemény gyarapítása érdekében behatóbban foglalkozzanak és vidékük faunájának, s florájának gyűjtésére, konzerválására és megőrzésére nézve szakszerű kiképzésben részesüljenek: a folyó 1905/6 tanévet követő nagy szünetidőben középiskolai természetrajzi tanárok részére három heti 1906 július hó 2-től július hó 21-ig tartó muzeológiai tanfolyamot rendeztet. A tanfolyam a magyar nemzeti muzeum támogatása mellett indul meg és annak rendezésével vezetésével Csiky Ernő muzeumi segédőrt bizta meg. Kivüle közreműködnek még dr. Soós Lajos és dr. Kümmerle Jenő Béla muzeumi segédőrök is, a kik mellett Bárányos József muzeumi praeparator segédek fognak segédkezni az állattani gyakorlatok és gyűjtések alkalmával, valamint az állat készítmények kidolgozásánál. A tanfolyam hallgatói úgy

a délelőtti, mint a délutáni órákban is elméleti s gyakorlati oktatásban részesülnek, mely egész idejüket fogja lefoglalni. A főváros környékén vagy a közeli szomszédságban gyűjtő kirándulások is rendeztetnek, mely alkalommal a tanfolyam résztvevői gyakorlatilag megismerkednek a különféle állatok és növények gyűjtésének módjával számtalan fogásával s tájékoztató utbaigazítást nyernek arra nézve, hogy a különféle élőlények milyen helyeken s mily körülmények között szerezhetők be. A tanfolyamon résztvevő tanárok száma legfeljebb 25 lehet. Gondoskodva lesz arról, hogy a résztvevő tanárok lehetőleg mindannyian a fővárosban való tartózkodásuk ideje alatt díjmentes elszállásolást nyernek. Felvételért a kérvények f. évi június hó 24 (Huszonnegyedik) napjáig küldendők be a püspöki hivatalhoz, a nagymélt. miniszter urhoz címezve azt. A tanfolyamba való felvétel az illetőkkel még június hó 30-a előtt közöltetni fog hogy a tanfolyam vezetőjénél kellő időben jelentkezessenek. Az előadások, gyakorlatok, és tanulmányi kirándulások részletes tervét előadók állapítják meg s minden erre vonatkozó kérdésben Csiky Ernő muzeumi segédőr ad felvilágosítást. Midőn arról az illető tanár urakat értesitem, tisztelettem kifejezésével vagyok: Debrecen 1906. június hó 13. a püspök helyett: *Dicsőfi József* egyházkerületi főjegyző.

— **Hírek a hódmezővásárhelyi ev. ref. egyházból.** Az ev. ref. egyháztanács f. hó 5-én tartott közgyűlésén államsegélyt élvező főgymnáziumába két új tanár választott Oláh Imre főgym. tanár 30 évi szolgálat után ez iskolai év végével nyugalomba vonul s helyére az egyház tanács Dr. Tarczy Károly okleveles tanárt választotta ideiglenes rendes tanárnak a latin—történelmi tanszékre. Az egyik megüresedő mennyiségtan—természettani tanszék, melyen most helyettes tanár volt, újból helyettes tanárral töltötte be megválasztván egyhangulag Vekerdő Béla szakvizsgázott tanárjelöltet, de azt is elhatározta az egyháztanács, hogy amint Vekerdő Béla oklevelét bemutatja, rendes tanáru fog elismertetni. Ezzel minden tanszéken rendes tanár lesz. Igyekezett az egyház tanács a segélydíjas tanulók régóta huzódó ügyét is megoldani. E segélydíjas tanulók ugyanis tempolmi szolgálatot is teljesítenek (imádkoznak énekelnek) s temetésekén a kántorokat helyettesítik. Ilyen címen aztán sokan leckeórát mulasztanak a tanítás kárára. Egyháztanács a 8 segélydíjas tanuló helyett jövő évre csak 4-et alkalmaz s felállít egy segédkantori állást az újvárosi templomnál, melynek tavaly őszön felavatott remek orgonája már régen várja a hozzá értő kántort. Ez intézkedés még fél munká, de az első lépés már megtörtént s ez magában véve örömdetes.

— **Levél Nagyszebenből.** A pünköszt ünnepekre a Nagyszebeni „Männergesangsverein”-nal Bukarestbe mentem. Féljegygyel utaztunk oda és vissza, harmadik osztályban. Minden vasuti állomáson és minden bukaresti udvaron nagyon sok és nagyon szép rózsás van. Bukarestben és minden oláhországi városban, a hol megfordultam, úgy építenek, hogy a teleknek az utca felől eső részét nem építik be egészen. Így a rózsás állomások és rózsás bukaresti udvarok még ebben az esős időben is nagyon jó hatást tettek az idegenre. Oláhország sik földje úgy néz ki, mint ami alföldünk azzal a különbséggel, hogy sok a fa az erdő, de majd elfogy, mert szenök nincs és a vonatot fával fűtik. Ez azért kellemes az utasra mert nem kormozódik úgy be, mint a kőszénrel fűtött vonaton. Mint észre vettem: a nép szegény és lomha. A vasuti állomásokon árut nem

láttam a mi arra mutat, hogy gyenge a kereskedés és nagyon is földmivelő országban járunk. Ennek dacára Bukarestben a „Bristol“-ban egy pici kis pohár kávé és egy pici kis kifliért 55 bánt fizettem. Az ebéd és vacsora is drága volt, ámbár, mint egy oláh végzett joghallgató és a ref. pap mondotta, ott is van olcsóbb is csak tudni kell. Nagyon sok fiákker és szépek a lovak, a borotvált képü sötét kék bársony kaftános fehér övű kocsisok nagyon jól néznek ki, annyival inkább mert nem durvák, és nem várnak boraválót. Esős időben esernyőt tartanak, úgy hajtanak.

— Evangyéliumi összejövétel. Karcagon a „Magyar Evangyéliumi Egyesület“ (ezelőtt Kis tükör Olvasók Evangyéliumi Egyesülete) e hó 18-án, vasárnap délután templomból kijövet, 4 órakor az egyesületi helyiség nagytermében evangyéliumi összejövételt rendez, melyen előadást tart Csia Lajos budapesti református lelkipásztor növendék, a „Bethánia-Egyesület“ tagja. Ez összejövételre minden érdeklődőket szeretettel meghív az egyesület vezetősége.

— Nyilvános nyugta s köszönet. Az izsnyétei tűzvész által templomát, tornyát, iskoláját, harangjait vesztett ev. ref. egyház temploma építésére újabban adakoztak: Vencei ref. egyház hívei (Erdély) 13 kor. Nagy Sajói ref. egyház hívei (Erdély) 20 kor. Debreceni ref. egyház adománya 20 kor. Gálóczi ref. egyház hívei 14 kor. Felső Regmeczi ref. egyház híveitől 3 kor. 50 fill. Szernyei ref. hívek adománya 56 kor. 70 fill. Biró János Dercen 3 kor. Bakos Ferenc Dercen 2 kor. Kaeso András Dercen 2 kor. Köröstarcsai ref. egyház adománya 5 kor. Szentesi ref. egyház adománya 4 kor. Feketeardói egyház adománya 5 kor. 90 fill. Szegedi ref. egyház hívei 2 kor. Kémeri ref. egyház 2 kor. Nagyszalontai ref. egyház 2 kor. Vajai ref. egyház adománya 5 kor. Mislai ref. egyház 1 kor. Krásznás ref. egyház 2 kor. Szapvárfalvi ref. egyház 2 kor. Tiszadobi ref. egyház 2 kor. Szováti ref. egyház 2 kor. Cservenkaai egyház adománya 2 kor. Turkevei ref. egyház 5 kor. Radnóthi ref. egyház 10 kor. Biai ref. egyház 5 kor. Összesen 191 kor. 10 fill. Az előbb nyugtázott összegekkel együtt 1962 kor. 89 fill. Mely adományokért hálas köszönetemet nyilvánítás vagyok Iznyétén, 1906. május 8. Mely tisztelettel Szentimrey József ref. lelkész.

— Nyilvános nyugta és köszönet. Az orosi ev. ref. egyház templomának építésére újabban adakoztak: Francisti Gusztáv 10 kor. Menyhárt Ferenc gyűjőivén Amerikában 113 kor. 75 fill. költség levonásával 110 kor. Az itt kimutatott adományok összege 120 kor. Az előbb nyugtázott 1274 kor. 48 fillérral együtt 1394 kor. 48 fill. A kegyes adományokat egyházunk nevében megköszönve, a jószívű adakozókra Isten áldását kérve vagyok Oroson, 1906. május 10. Molnár Ferenc ev. ref. lelkész.

— Gyász-hírek. A hevesnagykunsági egyházmegye ismét gyászol. Alig hantolta el az egyik ifju lelkipásztorát s ime már halott a másik is: Juhász Sándor tiszaroffi lelkész életének 30-ik évében, kinos szenvedés után, folyó hó 8-án megpihent, örök álmra hunyta le szemeit. Pályafutása, rövid, de szép volt. Mig gyenge fizikumja engedte, kálvini lelkének minden erejével, buzgón munkálkodott az Ur szőlőjében. Isten országának építése, egyházának felvirágoztatása volt életének egyedüli célja. Ideális volt minden gongolata, a lelkiismereti szabadságot

hirdette minden szava. De a szó ajakán hamar elhalt, nemesen érző szive korán megszűnt dobogni. A betegség ágyba dönté munkás lelkére bilincseket vert s rövid lelkészi működése után kioltá életét. Temetése 10 délután 3 órakor történik Tiszaroffon. Koporsója felett nemcsak egyháza, hanem az egész egyházmegye őszinte fájdalommal gyászol. Rövid szenvedésekkel teljes élete után. Az egyháztanács a következő gyászlapot adta ki. Alólirott tiszaroffi Egyháztanács meginduló lélekkel tudatja, hogy lelkipásztor *Juhász Sándor* életének 30-ik évében, kinos szenvedés után, junius hó 8-án átviradott örök reggelre. Temetése junius hó 10-én délután 3 órakor történik Tiszaroffon, kálvini egyszerűséggel. Az örök kegyelet terjessze fölé védő szárnyait. Tiszaroff, 1906. junius 8. A tiszaroffi ev. ref. Egyháztanács. — Nagymáté Albert ev. ref. lelkész és neje Szük Borbála és fiok Nagymáté József megtört szívvvel jelentik feledhetetlen kedves leányuknak, illetőleg testvéreinek *Nagymáté Etelkának* folyó évi junius hó 1-én hosszas, kinos szenvedés után élete tavaszán történt halálát. A megboldogultnak hült tetemei junius 3-ik napján délután 3 órakor fognak balkányi ev. ref. sirkertbe örök nyugalomnak átadni. Balkány, 1906. junius 1. Boldogok a halottak, kik az Urban hálnak meg!

Tartalom-jegyzék: Lekaszálták már a rétet . . . Vándor. — Egyenlőség, viszonyosság. — Aggasztó tünetek. Református Veridictus. — A debreceni református kollégium adattára. Balogh Ferencz. — Tanügy: A vallástanítás didaktikai és paedagogiai elvei. Bede László. — Külföld: Német egyházi szemle. Veress István. — Amerikai egyházi élet. Nánássy Lajoe. — Különlélek.

FELELŐS SZERKESZTŐ: DR. FERENCZY GYULA.

Pályázat

az aradi ev. reform. segédlelkész-vallástanítói állásra.

Évi fizetés: 1600 korona havi előleges részletekben. (Lakást az egyház nem ad.)

Kötelesség: 1. vallástanítás a különböző iskolákban az egyháztanács által megálapítandó órarend mellett. (Maximum 24 óra.) Szébb és ismertebb énekek begyakorlása a rendes órák alatt. — 2. Gáj külvárosban két hetenként (okt. jun.) vasárnap délután istentisztelet tartása. Felváltva rendes segédkezés a lelkészi szolgálatok végzésében. 3. Az egyháztanács jegyzői tisztének betöltése. (Évente 8—10 gyűlés tartatik.)

A választás érvényes 3 évre, ez esetben kivételesen 1906. szept. 1-től 1909. junius 30-ig szól, mert ezután az egyháztanács 1909-től

kezdve jul. 1-től a harmadik év jul. hava 1. napjáig terjedő alkalmazási időszakot óhajt felvenni. Ez alkalommal tehát a fizetésből az 1600 koronának 10 óra eső hányada jár az utolsó évben. Az első év próba évnek tekintetik. Évenkénti szünet egy hónap.

Kérvények lelkészkesztő és szolgálati bizonyítványok melléklésével folyó *junius hó végéig* az egyháztanácshoz küldendők. Az állás szept. 1-én elfoglalandó.

Arad, 1906. junius 10.

Az egyháztanács.

Pályázat

tanítói illetve segédlelkész tanítói állomásra.

A Konyári reform. egyház presbyteriuma pályázatot hirdet az áthelyezés folytán megüresedett kis fiu tanítói állomásra. Évi javadalom hivatali becslés szerint (pénz 500 kor. 18 m. m. rozs, föld drb.) összesértékben 840 korona. A mely az egyház gondnok által a helyi szokás szerint szolgáltatott ki.

Ha tanítványai között (kiknek száma 50-60) nem helybeli illetőségű vagy más vallásu gyermekek is lesznek azok a rendes tandíjat egészen neki fizetik.

Kötelesség: a két első osztály növendékeit az egyházkerületi B) tanterv szerint vezetni s szükség esetén a kántort a templomi és temetési énekléseknél utóbbi esetben a díj öt illetvén — helyettesíteni, állandósítása csak egy év után következhetik be.

Ha azonban ezen állomásra lelkész képeségi vizsgát tett, vagy teendő vagy olyan hit-tanhalgató ifju vállalkoznék, a ki lelkészi teendők végzésére felhatalmazást nyerhet s a ki évenként a templomi lelkészi szolgálatnak legalább harmadát végezné, a jelzett javadalom annak részére a lelkész és az egyház által a szabad lakásmellett 1200 koronára egészített ki s az illetőnek a tanítás mellett kötelessége lenne a lelkészi szolgálatának a jelzett mérvben és a kánoni órákon is teljesítése, a sákramentumok kiszolgáltatása s egy-egy ünnepen a legátus helyettesítése. A lelkész által reá utalando temetési szolgálat törvényes díja melyet a lelkész ad át, öt illeti. Mindkét esetben az állomás f. évi szept. 1-én elfoglalandó.

Ha megfelelő pályázó hiányában csak tanítási képesítéssel bíró, vagy vizsga előtt álló egyén választatik meg az egyháztanács fentartja jogát ahhoz, hogy a javadalom változtatása nélkül is, a 3-ik osztály vezetését is kötelességévé tehesse az illetőnek.

Pályázati kérvények s a megfelelő hiteles bizonyítványok alólirott lelkészhez f. évi jul. 25-ig be küldendők.

Konyár Biharm. u. p. Derecske, 1906. jun. 11.

Nagy Lajos
reform. lelképásztor.

Pályázat h. tanári állásra.

A debreczeni ev. ref. főgymnasiumban az 1906—7. iskolai évre egy helyettes tanári állás lesz betöltendő, a melylyel negyedévi részletekben előre kiszolgáltatandó 1600 (ezerhatszáz) korona évi fizetés van összekötve.

Pályázhatnak ev. ref. vallásu oly tanárok vagy tanárjelöltek, akik a latin, német, vagy latin magyar szakcsoportból vannak képesítve vagy legalább ezen tárgyakból a szakvizsgálatot már letették. Latin magyar szakosok igazolni tartoznak, hogy alsóbb fokon a német nyelvet is tanítani képesek.

A pályázati kérvények keresztlevéllel a végzett tanulmányokat a katona kötelezettségi viszonyt esetleg a tanári képesítést és eddigi tanári szolgálatot igazoló okmányokkal és egészségi bizonyítvánnyal felszerelve 1906. junius hó 25-ig a főgymnasium igazgatóságához küldendők.

Debrecen, 1906. junius 1.

Kiss Áron
püspök.

— „Antidol“ a legjobb gyógyszer: fejfájás ideges fejfájás és nátha ellen. A szert nem kell bevenni, néhány csepp a tenyéren eldörzsölve, s használati utasítás szerint belelegezve, azonnal megszünteti a bajt. Sok ezer ember használja s mindenki csak jót mond róla. Kérdezze ismerőseit, hogy használta-e már az Antidol-t, amely nagy hatásáért arany éremmel lett kitüntetve. Egy üvegcse ára 1 kor. 20 fill. és 35-ször mulaszthatja el vele fejfájását. Kapható: **Grósz Nagy Ferencz** gyógyszer-tárában Debrecen az Arany egyszaruuhoz.

Toronyórák

palota-, varosházi-, gyári- és lak-tanya berendezését a legelőnyösebben eszközli

Mayer Károly utóda

Müller János

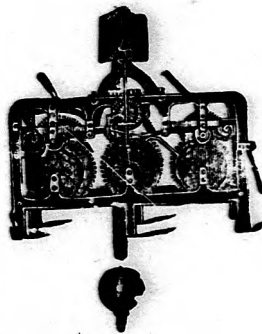
első magyar óragyár

== gőzerő berendezéssel ==

Budapest, VII., Csömöri-ut

50. saját házban.

Képes árjegyzékek és költségvetések bérmtve.

Alapított 1851-ben.

DÁVIDHÁZY KÁLMÁN

elsőrangú könyvkötészete és diszműves üzlete
DEBRECEN, Fűvészkert-utca 9.

Teljesen modern berendezésű üzlet. Megbízható s kifogastalan munkát készít mindennemű könyvkötészeti, diszműcikkben és bőrmunkákban.

Ima-, Énekeskönyv s más *Egyházi műveket* tömeges mennyiségben, versenyképes kivitelben és *gyári áron*.

Anyakönyveket, tartós jó kötésben. Szent Bibliát és emléklapokat különleges diszkötésben jubileumokra.

Aranykönyvek egyházak számára mely jótékony adományok nyilvántartására is alkalmas.

Kéziratok befoglalására **tablákat**, melyek a szöszéken vagy temetéseknel előnyösen használhatók.

Iskolák számára térképek és táblázatok felhuzását vászonra vagy papírra és ezeken kívül még számos e szakba vágó munkát.

Szükséglet esetén bármely cikkekre nézve azonnal szolgálók, — árszámítások a különleges munkákhoz, — mint *Disztáblák, Emléki lap és aranykönyveken, rajzokkal, kívánat szerint stílusban, levéltári irománytartó fedeleket.*

Király balzsam

Köszvény és csusz ellen.

☞ ☞ Legujabb gyógyszer. ☞ ☞

Ezen balzsam legujabb gyógyszer úgy belsőleg, mint külsőleg mindenféle fájdalmak ellen. **Király-balzsam** készítményem mint házi szer szükséges, hogy minden háznál kéznél legyen, mert úgy belsőleg, mint külsőleg kitűnő hasznos szer.

Belsőleg gyomorfájásnál gyomorgörcsnél csikarásnál, fejfájásnál azonnal hatás legjobbj fájdalomcsillapító.

Külsőleg tekintélyes orvosok ajánlják **köszvény**nél **csuznál** továbbá meghülekneél, **fog** és **fejfájás**nál pár perc alatt hatás. Igen hasznos gyógyszer még szájvízhez cseppentve rossz lehellet szagtalanítására. **1 üveg 2 k 65 f. 3 üveg 6 kor. 65 fill.** Utánvétellel bérmentve.

Magyar ember nem használ mást, csak a híres

Hajdusági pedrót !!

mely legjobb bajusznövesztő és ápoló szer az összes

bajuszpedrő készítmények között. Hatása gyors és biztos.
Postán 3 dobozt 2 K. 15 fillérért. 6 dobozt 3 K. 65 fillérért bérmentve utánvétellel küld a készítő.

Grósz Nagy Ferencz

„Arany-egyszarvu“ gyógyszerértára a hol minden bel- és külföld gyógyszer-különlegességek eredeti árakban beszerezhették.

A „Neumann M.“ cég debreceni áruházáról.

A tiszántuli ref. egyházkerület lelkész és tanító urai előtt nem ismeretlen a

„NEUMANN M.“

es. és kir. udvari szállító-cég.

Hiszen évek hosszú sora óta, a mióta ez a cég a közönség osztatlan bizalmát bírja, nincs eset rá, hogy e nagy egyházkerület lelkészei, tanítói Debrecenben járva, ne tekintsek meg azt a kitűnő hírnévnek örvendő nagy áruházat.

A kitűnő minőségű férfi-, fiu- és gyermek-ruhákkal felszerelt áruház kielégíti a legkényesebb igényeket is. Ezt bizonyítják az összes vásárlók, de különösen azok a szülők, kik gyermekeik ruhaszükségletét itt szerzik be.

A nagytiszteletű lelkész és tanító urak Debrecenbe jöve, ne mulasszák el ezt a látványosság számba menő hatalmas áruházat

megtekinteni. Igaz élvezettel fogja látni mindenki ezt a nagy üzletet, mely a szoliditásnak olesóságnak mintaképe.

Nincs itt holt saison soha. Élénk az üzlet az év minden szakában, mert a vevők óriási tömege helyből úgy mint vidékről a **Neumann M.** céget keresi fel.

A cég főtörekvése az üzlet jó hírnevét minden időben és körülmények között fentartani, de arra nem is volt eset, hogy **Neumann M.** áruháza ellen panasz emeltetett volna.

Olcsóság, tartósság és csinoság tekintetében a Neumann cég áruai versenyen felül állanak.

A tiszántuli egyházkerület lelkész és tanító urai pedig különösen bizalommal fordulhatnak az üzlet vezetőjéhez, mert hiszen mint törzs vevőközönség különös figyelemben részesülnek minden alkalommal.

Ezután figyelmükbe ajánljuk ezt a régi kitűnő hírnevű céget.

NEUMANN M es. és kir. udv. szállító Debrecen. főtér, a postával szemben.

Mérték szerint külön osztály

ALAPÍTOTT 1845-ben.